

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

**Ο ρόλος και οι υπηρεσίες των βιβλιοθηκών
σε ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας**

Νικήτας Γκίκουρης

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2013

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

**Ο ρόλος και οι υπηρεσίες των βιβλιοθηκών
σε ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας**

Πτυχιακή εργασία του Νικήτα Γκίκουρη

Επόπτρια καθηγήτρια: Παναγιώτα Πολυδωράτου

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2013

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τους βιβλιοθηκονόμους των δημοτικών βιβλιοθηκών του Δήμου Θεσσαλονίκης για τις πληροφορίες που μου παρείχαν, τις απόψεις και τις ιδέες τους. Επίσης ευχαριστώ την επόπτρια καθηγήτρια κυρία Παναγιώτα Πολυδωράτου για την βοήθειά της στην έρευνα και συγγραφή αυτής της εργασίας. Η εργασία αφιερώνεται στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες με τις οποίες καταπιάνεται.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία γράφτηκε για να συμβάλλει στο διάλογο σχετικά με τον ρατσισμό, την ξενοφοβία και τον κοινωνικό αποκλεισμό σε ότι αφορά τις δημόσιες βιβλιοθήκες. Οι βιβλιοθήκες σαν σύγχρονα κέντρα πληροφόρησης, διαχείρισης της γνώσης αλλά και του πνευματικού πολιτισμού μπορούν και πρέπει να παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στον αγώνα για την καταπολέμηση των στερεοτύπων που βλέπουν κάποιους ανθρώπους ως “ανώτερους” και “κατώτερους”, όπως επίσης και να παρέχουν και να διευρύνουν τις υπηρεσίες τους έτσι ώστε να επωφελούνται και αυτοί που είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι. Για την εκπόνηση της εργασίας επιλέξαμε να ασχοληθούμε με κάποιες από τις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες: Τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία. Για τους σκοπούς της εργασίας και πιο συγκεκριμένα για τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών σε σχέση με αυτές τις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες διεξήχθη έρευνα στις δημοτικές βιβλιοθήκες του Δήμου Θεσσαλονίκης. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία, όπως επίσης γίνεται και μια συνολική επισκόπηση των υπηρεσιών αυτών.

Ευρετήριο γραφημάτων και πινάκων

Γράφημα 1: Ηλικιωμένα άτομα σε σχέση με το σύνολο των επισκεπτών στις 10 βιβλιοθήκες.....	37
Γράφημα 2: Αλλοδαποί σε σχέση με το σύνολο των επισκεπτών στις 10 βιβλιοθήκες.....	37
Γράφημα 3: Ποσοστό βιβλιοθηκών που διαθέτουν ξενόγλωσσα βιβλία.....	38
Γράφημα 4: Ποσοστό βιβλιοθηκών που διαθέτουν ράμπα ή ασανσέρ για ΑμεΑ ή ηλικιωμένους ...	39
Γράφημα 5: Ποσοστό βιβλιοθηκών που διαθέτουν ειδική θέση πάρκινγκ για ΑμεΑ ή ηλικιωμένους	39
Γράφημα 6: Ποσοστό βιβλιοθηκών που προμηθεύουν βιβλία κατ' οίκον.....	40
Γράφημα 7: Ποσοστό βιβλιοθηκών που έχουν διοργανώσει εκδηλώσεις σχετικά με τις παραπάνω ευπαθείς ομάδες.....	41
Πίνακας 8: Υπηρεσίες προς τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες ανά βιβλιοθήκη.....	42

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	3
Περίληψη.....	4
Ευρετήριο γραφημάτων και πινάκων.....	5
Σκοπός της εργασίας και μέθοδος έρευνας.....	8
Εισαγωγή.....	9
1. Ρατσισμός και ξеноφοβία.....	10
1.1. Ποιους αφορά ο ρατσισμός και που εντοπίζεται ιστορικά.....	10
1.2. Υπάρχει εξήγηση για τον ρατσισμό;.....	11
1.3. Κινήματα εναντίον του ρατσισμού.....	11
1.4. Σύγχρονη μετανάστευση και το φαινόμενο της ξеноφοβίας.....	12
2. Κοινωνικός αποκλεισμός.....	14
2.1. Τι είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός.....	14
2.2. Κοινωνικός αποκλεισμός και σύγχρονη πραγματικότητα.....	15
2.3. Ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας.....	15
2.3.1. Μετανάστες και πρόσφυγες.....	16
2.3.2. Ηλικιωμένοι.....	17
2.3.3. Άτομα με αναπηρία.....	18
3. Δημόσιες βιβλιοθήκες και κοινωνικός αποκλεισμός.....	20
3.1. Δημόσιες βιβλιοθήκες και μη προνομιούχοι: το παράδειγμα της Αγγλίας.....	20
3.2. Λαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα και κοινωνικός αποκλεισμός.....	21
3.3. Υπηρεσίες των βιβλιοθηκών προς ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.....	22
3.3.1. Υπηρεσίες προς μετανάστες και εθνικές μειονότητες.....	23
3.3.2. Υπηρεσίες προς ηλικιωμένους.....	24
3.3.3. Υπηρεσίες προς άτομα με αναπηρία.....	25

4. Έρευνα στις δημοτικές βιβλιοθήκες του Δήμου Θεσσαλονίκης.....	27
4.1. Σχετικά με την μέθοδο που ακολουθήθηκε.....	27
4.2. Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης.....	27
4.3. Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης.....	28
4.4. Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο.....	29
4.5. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Κωνσταντινούπολεως.....	30
4.6. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Σαράντα Εκκλησιών.....	31
4.7. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Ξηροκρήνης.....	32
4.8. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Άνω Τούμπας.....	32
4.9. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Κάτω Τούμπας “Γ. Ιωάννου”.....	33
4.10. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Χαριλάου.....	33
4.11. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Άνω Πόλης.....	36
5. Ανάλυση αποτελεσμάτων ανά ευπαθή κοινωνική ομάδα και βιβλιοθήκη.....	37
6. Συμπεράσματα.....	43
7. Προτάσεις.....	44
Βιβλιογραφία.....	46
Παράρτημα.....	50

Σκοπός της εργασίας και μέθοδος έρευνας

Στόχος της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η διερεύνηση των υπηρεσιών και δραστηριοτήτων των δημοσίων βιβλιοθηκών που σκοπό έχουν την κοινωνική ένταξη των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Για τον σκοπό αυτό διεξήχθη έρευνα που περιορίστηκε στις δέκα (10) δημοτικές βιβλιοθήκες του Δήμου Θεσσαλονίκης. Η έρευνα περιορίστηκε στις παρακάτω ευπαθείς κοινωνικές ομάδες: τους μετανάστες και πρόσφυγες, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ). Αυτός ο περιορισμός έγινε αφενός για πρακτικούς λόγους: Θα ήταν πιο δύσκολο να ερευνήσουμε τις υπηρεσίες που παρέχονται ή θα μπορούσαν να παρέχονται προς άλλες ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, όπως τα φυλακισμένα ή αποφυλακισμένα άτομα, οι τσιγγάνοι, ναρκομανείς ή αλκοολικοί που είναι ενταγμένοι σε προγράμματα απεξάρτησης, οι άστεγοι, οι μονογονεϊκές οικογένειες και άλλες ομάδες που θεωρούνται κοινωνικά ευπαθείς. Ακόμη ένας λόγος που περιορίστηκαμε σε αυτές τις ομάδες είναι ότι αποτελούν ίσως τις πιο πολυπληθείς ευπαθείς κοινωνικές ομάδες μαζί με τους άνεργους. Ένας τελευταίος λόγος πιο εμπειρικός είναι ότι όλες οι βιβλιοθήκες θα έχουν εξυπηρετήσει άτομα από αυτές τις ομάδες, οπότε αυτό τις καθιστά πιο “πλούσιες” για την έρευνα.

Για την διεξαγωγή της έρευνας μοιράστηκε ερωτηματολόγιο στους υπαλλήλους των βιβλιοθηκών. Επίσης πραγματοποιήθηκαν μικρές συνεντεύξεις για τον εμπλουτισμό των πληροφοριών που έχουν να κάνουν με τις υπηρεσίες αυτές. Γίνεται λόγος για τις υπηρεσίες αυτές σχετικά με την κάθε βιβλιοθήκη χωριστά. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται σε συγκεντρωτική μορφή και με την μορφή γραφημάτων όπου ήταν εφικτό. Σε μορφή πίνακα παρουσιάζονται οι υπηρεσίες που παρέχει προς αυτές τις ευπαθείς ομάδες η κάθε μία από τις δέκα δημοτικές βιβλιοθήκες του Δήμου Θεσσαλονίκης. Το ερωτηματολόγιο που μοιράστηκε παρατίθεται σε παράρτημα στο τέλος της εργασίας. Για την σύνταξη της βιβλιογραφίας χρησιμοποιήθηκε το πρότυπο του Harvard.

Εισαγωγή

Το ζήτημα του ρατσισμού όπως και του κοινωνικού αποκλεισμού είναι δυο επίκαιρα ζητήματα για τα οποία οι σύγχρονες βιβλιοθήκες πρέπει να πάρουν θέση. Από την γέννηση τους οι δημόσιες βιβλιοθήκες σαν θεσμός σκόπευσαν στην διαφώτιση των κατώτερων τάξεων και την διάχυση της γνώσης σε όλο το σώμα της κοινωνίας. Από τότε μέχρι σήμερα έχουν γίνει τεράστιες αλλαγές σχετικά με τον ρόλο των βιβλιοθηκών και των υπηρεσιών τους μέσα στην κοινωνία, όμως ο βασικός σκοπός τους παραμένει ο ίδιος: Η όσο το δυνατόν ελεύθερη και ισότιμη πρόσβαση όλων των πολιτών στην γνώση και την πληροφόρηση. Μέχρι σήμερα έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση.

Οι βιβλιοθήκες ως ζωντανά κομμάτια της υπάρχουσας κοινωνίας πρέπει να αναμετρηθούν με τα προβλήματα που θέτει η σημερινή πραγματικότητα. Αυτά τα προβλήματα δεν έχουν να κάνουν μόνο με τον οικονομικό παράγοντα αλλά και σε σχέση με τον ρόλο των δημόσιων βιβλιοθηκών στην σημερινή κοινωνία. Η υπόσχεση της γνώσης περνάει και αυτή μέσα από τις συμπληγάδες της σημερινής εποχής. Ο ρατσισμός και ο κοινωνικός αποκλεισμός, παράγωγα νοοτροπιών, στερεοτύπων, οικονομικών συνθηκών και άλλων παραγόντων θέτουν το ερώτημα πως θα εξαπλωθεί η γνώση και η πληροφόρηση με ωφέλιμο τρόπο για την κοινωνία. Η υπόσχεση ότι η τεχνολογία και η ανάπτυξη της παραγωγής και της κατανάλωσης θα μας οδηγήσει όλους σε ένα πολιτισμό “ευδαιμονίας” διαψεύδεται καθημερινά. Για παράδειγμα κάποιοι απολαμβάνουν τα “προνόμια” των νέων τεχνολογιών και άλλοι όχι. Κάποιοι είναι καλύτερα “πληροφορημένοι” και άλλοι όχι. Αυτά τα προβλήματα αφορούν άμεσα και τις βιβλιοθήκες.

Οι βιβλιοθήκες αναγκάζονται να προσαρμοστούν στις νέες απαιτήσεις. Η αναζήτηση στα ράφια γίνεται περισσότερο μια αναζήτηση σε βάσεις δεδομένων. Ο βιβλιοθηκονόμος γίνεται σε μεγάλο βαθμό ένας “τεχνοκράτης”. Ένας εξειδικευμένος υπάλληλος στην αλυσίδα εξυπηρέτησης απαιτητικών πελατών. Έτσι η χαρά ή το ενδιαφέρον της γνώσης γίνεται μια “προσωπική” υπόθεση. Αλλά με αυτόν τον τρόπο η αναζήτηση δεν απαιτεί ιδιαίτερο κόπο όπως και συμμετοχή. Μπορείς να απευθυνθείς στον “τεχνοκράτη” - βιβλιοθηκονόμο ο οποίος θα σου βρει τη λύση. Δεν προάγεται η αυτενέργεια αλλά η λογική της ανάθεσης.

Η παρούσα εργασία ασχολείται με τον κοινωνικό αποκλεισμό και τον ρατσισμό και τη σχέση τους με τις βιβλιοθήκες. Από μόνες τους οι βιβλιοθήκες δεν μπορούν να αλλάξουν την δύσκολη κατάσταση που βιώνουν πολλοί άνθρωποι, μπορούν να συμβάλλουν όμως στον αγώνα για την καταπολέμηση των αρνητικών στερεοτύπων και συνθηκών.

1. Ρατσισμός και ξενοφοβία

1.1. Ποιους αφορά ο ρατσισμός και που εντοπίζεται ιστορικά

Ο ρατσισμός δεν είναι απλώς ο «διαχωρισμός» των ανθρώπων με βάση το χρώμα του δέρματος, την θρησκεία, την καταγωγή τους κλπ., κάτι που συνέβαινε σχεδόν πάντοτε στις ανθρώπινες κοινωνίες. Ο ρατσισμός είναι το *μίσος* εναντίον αυτού που θεωρείται διαφορετικός ή ξένος σε σχέση με την κοινωνία.

Ο ρατσισμός αποδίδει σε αυτόν που θεωρείται «διαφορετικός», σταθερά, αμετάστρεπτα αρνητικά χαρακτηριστικά, σε αντίθεση με άλλες μορφές αφομοίωσης του «διαφορετικού» (όπως συνέβη για παράδειγμα στα έθνη-κράτη, ώστε να δημιουργήσουν έναν όσο το δυνατόν ομοιογενή πληθυσμό). «Ο ρατσισμός, όμως δεν θέλει τη μεταστροφή των άλλων, θέλει τον θάνατό τους», όπως υποστηρίζει ο Κορνήλιος Καστοριάδης (1992).

Ιστορικά συναντάμε τον ρατσισμό σε πολλές κοινωνίες. Πολύ παλιό παράδειγμα αποτελεί το ινδικό σύστημα των Καστών, το οποίο επιβλήθηκε από το λαό των «Αρίων», οι οποίοι το 1500 π.Χ. καθυπέταξαν και επέβαλλαν στον ντόπιο πληθυσμό το σύστημα αυτό. Εκτός από τις τέσσερις βασικές κάστες (ιερείς, πολεμιστές, αγρότες/έμποροι, υπηρέτες/εργάτες) υπήρχε και μια πέμπτη, οι «*pariah*» ή «μιαροί», οι οποίοι ζούσαν και ζουν απομονωμένοι και ασχολούνταν μόνο με τις βρόμικες εργασίες. Ακόμη και η επαφή μαζί τους θεωρείται πταίσμα (Παπαδημητρίου, 2000).

Άλλο παλιό παράδειγμα ρατσισμού, που έχει αποτυπωθεί γραπτώς, εκφράζεται στη Παλαιά Διαθήκη. Σε αυτήν βλέπουμε το πώς οι λαοί που ζουν στην «περίμετρο» της «γης της επαγγελίας» διαπερνιούνται *δια στόματος ρομφαίας*, από τον «περιούσιο λαό», χωρίς καμιά προσπάθεια μεταστροφής τους (Καστοριάδης, 1992). Στην συνέχεια επιβάλλονται οι απαγορεύσεις σε σχέση με την επαφή με αυτούς και την υιοθέτηση των συνηθειών τους .

Όπως βλέπουμε από τα παραπάνω, ο ρατσισμός κρατάει από πολύ παλιά. Τα πιο γνωστά μας και πρόσφατα παραδείγματα είναι η συστηματική εξόντωση των Εβραίων και άλλων μειονοτήτων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του ναζιστικού καθεστώτος. Επίσης παράδειγμα αποτελεί ο ρατσισμός εναντίον των μαύρων στις ΗΠΑ, ο οποίος έφτασε στο πιο ακραίο του επίπεδο με την τρομοκρατία και τις δολοφονίες της Κου Κλουξ Κλαν εναντίον τους.

Σήμερα, για την καταπολέμησή του ρατσισμού χρειάζεται συνεχής επαγρύπνηση της κοινωνίας, όπως και η εκπαίδευση των νέων ανθρώπων πάνω στον σεβασμό της διαφορετικότητας.

1.2. Υπάρχει εξήγηση για τον ρατσισμό;

Αυτό είναι ένα δύσκολο ερώτημα. Ο ρατσισμός, όπως είπαμε, είναι το μίσος εναντίον αυτού που θεωρείται «ξένος». Όμως γιατί γίνεται αυτός το αντικείμενο του μίσους και όχι κάποιος άλλος; Γιατί το μίσος στρέφεται εναντίον αυτού που θεωρείται «ξένος»; Γιατί αποδίδονται σε αυτόν απαράλλαχτα αρνητικά χαρακτηριστικά μέσα στο χώρο και στο χρόνο; Μπορούμε να προσεγγίσουμε μια απάντηση, εστιάζοντας σε δύο πλευρές του μίσους αυτού. Απ' τη μία πλευρά είναι οτιδήποτε το συνδέει με την κοινωνικο-ιστορική πραγματικότητα και απ' την άλλη είναι το ατομικό επίπεδο και η ψυχική πραγματικότητα.

Στην κοινωνική πραγματικότητα μπορούμε να δούμε σαν μια αφετηρία της ύπαρξης του ρατσισμού το κλείσιμο της κοινωνίας στους δικούς της θεσμούς και σημασίες. Πράγμα που συνέβηκε στην πλειοψηφία των κοινωνιών. Από αυτό όμως το γεγονός δεν συνεπάγεται ο ρατσισμός, διότι ο ρατσισμός είναι μια αρνητική επιδίωξη εναντίον του “ξένου”. Για παράδειγμα ο αντιεβραϊσμός ήταν ένα πολύ διευρυμένο φαινόμενο στην Ευρώπη. Περιοριζόταν όμως κυρίως στο θρησκευτικό στοιχείο των χριστιανικών πληθυσμών κατά των Εβραίων (πράγμα που επέφερε πολλούς διωγμούς Εβραίων και γκετοποίησή τους). Όμως, με την άνοδο του ναζισμού ο αντιεβραϊσμός μετατράπηκε σε φυλετικός και εξοντωτικός ρατσισμός.

Στο ατομικό επίπεδο ο ρατσισμός είναι το «*μίσος του άλλου ως άλλη όψη ενός ασυνείδητου μίσους προς τον εαυτό*» (Καστοριάδης, 1992). Στον ρατσισμό δηλαδή διατηρείται ένα βαθύ αίσθημα μίσους προς τον εαυτό, όμως το αντικείμενο του γίνεται ο “Άλλος”. Το πώς συμβαίνει αυτή η «τερατώδης μεταστροφή», όπως την ονομάζει ο Καστοριάδης, παραμένει ανεξήγητο. Είναι φανερό όμως ότι ο ρατσισμός είναι καταστροφικός τόσο για την κοινωνία όσο και για τα άτομα.

1.3. Κινήματα εναντίον του ρατσισμού

Μέσα στην ιστορία των δυτικών κοινωνιών το πιο γνωστό κίνημα εναντίον του ρατσισμού υπήρξε το κίνημα των μαύρων στις ΗΠΑ τις δεκαετίες κυρίως του '50 και '60. Το κίνημα αυτό γεννήθηκε ως αντίδραση των μαύρων στις διακρίσεις που είχαν επιβληθεί εναντίον τους στους διάφορους τομείς της καθημερινής ζωής, όπως το να πηγαίνουν σε χωριστά σχολεία, να έχουν χωριστές τουαλέτες, να κάθονται σε χωριστές θέσεις μέσα στα λεωφορεία ή να αποκλείονται από χώρους που σύχναζαν λευκοί. Προσθετικά σε όλα αυτά η ρατσιστική οργάνωση Κου Κλουξ Κλαν τρομοκρατούσε και δολοφονούσε όποιον προσπαθούσε να αντιταχθεί. Έτσι, ένα μαζικό κίνημα διαμαρτυρίας εξαπλώθηκε σε όλη τη χώρα από το μαύρο πληθυσμό εναντίον των διακρίσεων που

υφίσταντο και πέτυχε πολλές αλλαγές παρά την σθεναρή αντίσταση του κατεστημένου. Το κίνημα των μαύρων στη συνέχεια συνδέθηκε και με άλλα κινήματα όπως το αντιπολεμικό, το φεμινιστικό, το κίνημα της νεολαίας και διαφόρων κοινωνικών μειονοτήτων.

Το κίνημα των μαύρων, όπως και τα άλλα κινήματα της εποχής άφησαν πίσω τους μια σημαντική παρακαταθήκη σε διάφορες πλευρές της κοινωνικής ζωής. Μια πλευρά αυτής της παρακαταθήκης είναι και η διεύρυνση της ισότητας και της ελευθερίας της κοινωνίας και των ατόμων, πράγμα που επηρέασε και την εκπαίδευση και τις αντιλήψεις των σύγχρονων κοινωνιών. Πρέπει να προσθέσουμε ότι ο αγώνας εναντίον του ρατσισμού δεν τελειώνει με αυτά τα κινήματα, παραμένει επίκαιρος όσο συνεχίζονται οι διακρίσεις εις βάρος κομματιών της κοινωνίας και διαιώνονται τα αρνητικά στερεότυπα εναντίον τους.

1.4. Σύγχρονη μετανάστευση και το φαινόμενο της ξενοφοβίας

Σήμερα το ζήτημα της ξενοφοβίας είναι επίκαιρο κυρίως λόγω του φαινομένου της μετανάστευσης. Κυρίαρχη αιτία για την της μετανάστευσης είναι η οικονομική δυσπραγία μεγάλων κομματιών του πλανήτη, τα οποία αναγκάζονται να αφήσουν τον τόπο καταγωγής τους και να ψάξουν μια καλύτερη τύχη στις δυτικές κοινωνίες. Στις αιτίες πρέπει να προσθέσουμε και τη έλλειψη των κοινωνικών και πολιτικών ελευθεριών και δικαιωμάτων, που έχουν κατακτηθεί στις δυτικές κοινωνίες.

Οι μετανάστες στην συντριπτική τους πλειοψηφία περιθωριοποιούνται χωρίς κάποια δυνατότητα καλύτερευσης της ζωής τους. Οι κυβερνήσεις είναι ανίκανες σε μεγάλο βαθμό να ελέγξουν το φαινόμενο και οι κινήσεις που κάνουν είναι σπασμωδικές. Παράδειγμα αποτελεί στην Ελλάδα η περίφραξη των συνόρων στον Έβρο, με σκοπό τον περιορισμό της εισόδου μεταναστών, πράγμα που δεν επιλύει σε καμιά περίπτωση το πρόβλημα.

Επίσης αναπτύσσεται δημαγωγία με ξενοφοβικό περιεχόμενο, η οποία δεν μπορεί να προσφέρει τίποτα στον προβληματισμό γύρω από τα σημερινά κοινωνικά προβλήματα. Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δεν μπορούν να βοηθήσουν μία έλλογη συζήτηση. Το φαινόμενο της μετανάστευσης, το οποίο είναι πλανητικό, δείχνει το αδιέξοδο στο οποίο έχει οδηγήσει το οικονομικό σύστημα όχι μόνο τους ανθρώπους που αποφασίζουν να μεταναστεύσουν, αλλά και τις πιο «ευημερούσες» δυτικές κοινωνίες.

Η καταπολέμηση της ξενοφοβίας είναι σε μεγάλο βαθμό ζήτημα παιδείας. Πρέπει να δοθεί σημασία στην αποδοχή του “ξένου”. Να τεθεί το ζήτημα της συνύπαρξης διαφορετικών ανθρώπων και πολιτισμών. Το ότι όλοι οι πολιτισμοί είναι ίσοι θεωρείται μια πανανθρώπινη αξία,

όμως ο εθνικισμός και ο φονταμενταλισμός (δύο φαινόμενα της εποχής μας) στέκονται εχθρικά σε αυτή.

2. Κοινωνικός αποκλεισμός

2.1. Τι είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός

Ο κοινωνικός αποκλεισμός σαν έννοια έχει διαφορετικές σημασίες. Ο Γεώργιος Τσιάκαλος ορίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό ως εξής: *“Κοινωνικός αποκλεισμός είναι η παρεμπόδιση απορρόφησης κοινωνικών και δημόσιων αγαθών, όπως είναι π.χ. αυτά της εκπαίδευσης, του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης κλπ., η έλλειψη των οποίων οδηγεί συνήθως και στην οικονομική ανέχεια και στην περιθωριοποίηση. Ο όρος “κοινωνικός αποκλεισμός” χαρακτηρίζει, δηλαδή, τόσο μία κατάσταση όσο και μία διαδικασία”* (1998).

Όπως σωστά ο ίδιος τονίζει : *“Η ασάφεια του όρου και η σύγχυση που επικρατεί γύρω από αυτόν δεν είναι ούτε τυχαία ούτε αναγκαία – είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι η επιστημονικά δυνατή αποσαφήνισή του οδηγεί σε διαπιστώσεις τις οποίες οι κυβερνήσεις των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι πρόθυμες να αποδεχτούν”* (1998).

Η αποδοχή του γεγονότος ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός ομάδων και ατόμων είναι αποτέλεσμα της παρεμπόδισης από την απορρόφηση *“κοινωνικών και δημόσιων αγαθών”* μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ενδεχόμενη ισότιμη παροχή των *“κοινωνικών και δημόσιων αγαθών”* προς όλους θα σήμαινε την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού. Σήμερα κάποιοι αποκλείονται από αυτά τα αγαθά μέσω του νόμου όπως σε πολλές περιπτώσεις οι μετανάστες ή οι πρόσφυγες ή οι μειονότητες, και άλλοι λόγω έλλειψης προσβασιμότητας όπως τα άτομα με αναπηρία ή οι ηλικιωμένοι. Όμως οι παράγοντες που ωθούν στον κοινωνικό αποκλεισμό δεν είναι μόνο υλικοί αλλά και ιδεολογικοί. Δηλαδή ιδεολογίες όπως ο ρατσισμός, ο σεξισμός ή η ομοφυλοφοβία είναι παράγοντες που συμβάλλουν στον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτές οι ιδεολογίες στηρίζονται τόσο στην ελλιπή γνώση, την παραπληροφόρηση αλλά και την ψεύτικη *“ασφάλεια”* που προσφέρει το περιχαράκωμα σε σχέση με ότι διαφορετικό.

Από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μια δυναμική διαδικασία στην δημιουργία της οποίας παίζουν ρόλο τόσο υλικοί όσο και ιδεολογικοί παράγοντες. Ακόμη, τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας υπόκεινται στις πολιτικές και κοινωνικές συγκρούσεις της εποχής. Το διακύβευμα που τίθεται σήμερα δεν είναι μόνο η εφαρμογή των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων σε όλους όσους βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό, αλλά και ο επαναπροσδιορισμός αυτών των δικαιωμάτων στον ορίζοντα της οικονομικής ισότητας όπως και της άμεσης συμμετοχής των πολιτών στην άσκηση της εξουσίας.

2.2. Κοινωνικός αποκλεισμός και σύγχρονη πραγματικότητα

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι ένα φαινόμενο που παίρνει όλο και πιο μεγάλες διαστάσεις στη σημερινή εποχή. Ο αποκλεισμός αυτός έχει διαφορετικές όψεις. Αποκλεισμός που αφορά για παράδειγμα την πολεοδομική οργάνωση των σύγχρονων πόλεων, όπως π.χ. τα λεγόμενα “γκέτο” μεταναστών από μουσουλμανικές χώρες στα προάστια του σημερινού Παρισιού. Αυτός ο πολεοδομικός αποκλεισμός συνεπάγεται και προϋποθέτει τον κοινωνικό αποκλεισμό από άλλες πλευρές της κοινωνικής ζωής. Πιο σημαντικά παραδείγματα: ο αποκλεισμός από την εκπαιδευτική διαδικασία, ο αποκλεισμός από την εύρεση εργασίας, όπως και ο αποκλεισμός λόγω πολιτισμικών αναφορών μιας κοινότητας (π.χ. η χρήση της μαντίλας από τις μουσουλμάνες γυναίκες).

Όλες αυτές οι μορφές κοινωνικού αποκλεισμού, κι άλλες ακόμη, συνδυάζονται με αποτέλεσμα την δημιουργία εκρηκτικών κοινωνικά καταστάσεων, όπως οι εξεγέρσεις που συνταράσσουν τα τελευταία χρόνια τις δυτικές κοινωνίες. Όλες αυτές οι εξεγέρσεις ενώ από την μία θίγουν σημαντικά προβλήματα των σημερινών κοινωνιών, όπως είναι το πρόβλημα της αυθαιρεσίας της εξουσίας, από την άλλη εκφράζουν το αδιέξοδο του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ενώ από την μία πλευρά υπάρχουν οι πραγματικές αιτίες που οδηγούν τον κόσμο προς την εξαθλίωση ή τον αποκλεισμό (όπως η ανεργία, η μη πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες, η έλλειψη παιδείας, ιατρικής περίθαλψης, η ξеноφοβία επίσης και ο ρατσισμός κλπ.) από την άλλη πλευρά αυτό που συνεχίζει το σύστημα να προωθεί σαν αντίβαρο στην δυσαρέσκεια που δημιουργούν αυτές οι καταστάσεις είναι η “λογική” του “κοίτα τη δουλειά σου και μην σε νοιάζει τι συμβαίνει γύρω σου”. Στα παραπάνω πρέπει να προσθέσουμε την αδυναμία αυτών των ξεσπασμάτων να δημιουργήσουν μια νέα κοινωνική οργάνωση η οποία να θέσει γενικότερα ερωτήματα σχετικά με τα προβλήματα της σημερινής κοινωνίας.

2.3. Ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας

Παρακάτω θα μιλήσουμε για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες με τις οποίες επιλέξαμε να ασχοληθούμε στην παρούσα εργασία, η οποία άπτεται του ρόλου των βιβλιοθηκών και των υπηρεσιών τους σε αυτές. Οι ομάδες που επιλέξαμε είναι οι εξής:

- Μετανάστες και πρόσφυγες
- Ηλικιωμένοι
- Άτομα με αναπηρία

Θα ξεκινήσουμε παίρνοντας με την σειρά αυτές τις ομάδες και αναπτύσσοντας τους λόγους

που κάθε μία από αυτές εντάσσεται στις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες και στην συνέχεια της εργασίας θα μιλήσουμε για τον ρόλο και τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών που τις αφορούν, όπως και για τους τρόπους που μπορούν να υιοθετήσουν με σκοπό την καταπολέμηση αρνητικών στερεοτύπων και την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ένταξη αυτών των ομάδων στην κοινωνία.

2.3.1. Μετανάστες και πρόσφυγες

Το ζήτημα της μετανάστευσης, όπως είπαμε στο πρώτο μέρος της εργασίας, είναι αρκετά επίκαιρο σήμερα. Οι συνθήκες που την δημιουργούν έχουν αλλάξει από την προηγούμενη δεκαετία ή εικοσαετία. Η μετανάστευση όπως και η φυγή για πολιτικούς ή κοινωνικούς λόγους (βλ. πρόσφυγες) σαν φαινόμενα δεν είναι καινούργια.

Σε αυτά τα φαινόμενα πρέπει να συμπεριλάβουμε και τα κοινωνικά δεδομένα που διαμορφώνονται σήμερα στις χώρες της Δύσης. Κοινωνικά προβλήματα όπως η ανεργία, η ανισοκατανομή του πλούτου, η διεύρυνση της οικονομικής ανισότητας και η οικονομική δυσπραγία πολλών ανθρώπων συντελούν σε μια εκρηκτική κοινωνική κατάσταση.

Από την πλευρά των μεταναστών, πέρα από τις δύσκολες συνθήκες που αντιμετωπίζουν για να φτάσουν στη Δύση, υπάρχουν και τα δικά τους “πιστεύω” που κάνουν πιο δύσκολη την προσαρμογή τους στον “δυτικό τρόπο ζωής”.

Πιο συγκεκριμένα, μετανάστες στην Ελλάδα άρχισαν να έρχονται την δεκαετία του '80 κυρίως από την Ν.Α. Ασία, ύστερα από διακρατικές συμβάσεις (όπως οι γυναίκες από τις Φιλιππίνες). Παράλληλα εμφανίζονται και πολιτικοί πρόσφυγες από την Τουρκία. Το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα ξεκινάει με την πτώση των καθεστώτων του Ανατολικού μπλοκ και με το άνοιγμα των συνόρων με την Αλβανία. Την τελευταία δεκαετία έχει ενταθεί και η μετανάστευση από αραβικές και ασιατικές χώρες, όπως και από χώρες της Αφρικής.

Στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων οι μετανάστες που μένουν στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν προβλήματα στην ανανέωση της άδειας παραμονής τους. Επίσης υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός μεταναστών που ζουν σε καθεστώς παρανομίας στους οποίους δεν παρέχονται ούτε τα ελάχιστα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, πράγμα που τους καθιστά ακόμη πιο ευάλωτους στην αυθαιρεσία μηχανισμών της εξουσίας ή ρατσιστικών ομάδων.

Προβλήματα επίσης αντιμετωπίζουν και οι πρόσφυγες. Πρόσφυγας είναι ο άνθρωπος που εγκαταλείπει την χώρα του επειδή έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, της κοινωνικής τάξης ή των πολιτικών του πεποιθήσεων¹. Από τις

¹ Ορισμός σύμφωνα με την διεθνή Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για τους πρόσφυγες.

αιτήσεις για την παροχή ασύλου που γίνονται στην Ελλάδα κάθε χρόνο μόνο ελάχιστες γίνονται αποδεκτές.

Όλα αυτά δείχνουν ότι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες είναι πιο ευάλωτοι στον κοινωνικό αποκλεισμό. Μιλάμε κυρίως για φτωχές οικογένειες ή άτομα. Λίγοι μόνο μετανάστες με την πάροδο του χρόνου μπόρεσαν κάπως να ενσωματωθούν κοινωνικά, αν και ούτε σε αυτές τις περιπτώσεις μπορούμε να μιλάμε με ασφάλεια. Η παροχή υπηρεσιών προς αυτούς είναι ελάχιστη από το ελληνικό κράτος. Η οικονομική εκμετάλλευση τους υπήρξε έως σήμερα για πολλούς κερδοφόρα, μιας και είναι το πιο φτηνό εργατικό δυναμικό.

2.3.2. Ηλικιωμένοι

Τα άτομα της τρίτης ηλικίας βιώνουν σε μεγάλο βαθμό τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτόν τον αποκλεισμό είναι διάφοροι. Πρώτα και κύρια είναι οικονομικοί λόγοι. Ελλείπει έως φτωχικές συντάξεις, ελλιπή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και επίσης έλλειψη θεσμών μέσω των οποίων οι ηλικιωμένοι θα μπορούν να συναναστρέφονται άτομα της δικής τους ηλικίας με δημιουργικό τρόπο κλπ. Ρόλο επίσης παίζει το ότι οι ηλικιωμένοι άνθρωποι συχνά ζουν μόνοι τους.

Σημαντικό ρόλο στον αποκλεισμό των ηλικιωμένων ανθρώπων παίζουν οι παραδεδομένες προκαταλήψεις της κοινωνίας σε σχέση με αυτούς. Κάποιες από αυτές όπως αναφέρονται από τον ψυχολόγο Ευστράτιο Παπάνη είναι οι μύθοι ότι “- Η γήρανση είναι ένα αδιέξοδο με μόνη λύτρωση τον θάνατο. Η προσωπική ανάπτυξη και ολοκλήρωση σταματούν. - Οι νοητικές λειτουργίες επιδεινώνονται και προκαλούν τα σκόμματα και την έλλειψη ανοχής από τον κοινωνικό περίγυρο. - Τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι βάρος για τις οικογένειες τους” (2007). Οι προκαταλήψεις αυτές είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα του τρόπου οργάνωσης της κοινωνίας, στην οποία είναι “χρήσιμος” όποιος εντάσσεται στην “παραγωγική” ηλικία. Επίσης οι νεότεροι προβάλλουν τους δικούς τους “φόβους” για το γήρας στους πιο ηλικιωμένους.

Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα για τους ηλικιωμένους είναι η πρόσβασή τους στις διάφορες υπηρεσίες. Για παράδειγμα η πρόσβαση τους στις βιβλιοθήκες είναι πιο δύσκολη τη στιγμή που διαμένουν μακριά από την πόλη και δεν υπάρχουν κινητές βιβλιοθήκες. Η μη κατάρτισή τους στις νέες τεχνολογίες καθιστά πιο δύσκολη την ενημέρωσή τους.

Εκτός των παραπάνω οι ηλικιωμένοι οδηγούνται πιο εύκολα στην απομόνωση. Υπάρχουν ηλικιωμένοι άνθρωποι που ζούνε μακριά από τους συγγενείς τους και δεν βρίσκουν κάποια κοινότητα μέσα στην οποία να μπορούν να νοιώσουν ηρεμία και ασφάλεια. Γι' αυτό είναι θεμιτό να

ενδιαφερθεί η κοινωνία ώστε να δημιουργηθούν θεσμοί ή να αξιοποιηθούν οι ήδη υπάρχοντες ώστε να βοηθήσουν τους ηλικιωμένους να είναι δραστήριοι και δημιουργικοί και όχι απομονωμένοι. Τέλος, οι ηλικιωμένοι πρέπει να μπορούν να επιλέξουν το τρόπο που θέλουν να ζήσουν ελεύθερα και όχι να θεωρούνται οι “ανήμποροι” που θα πρέπει οι νέοι να τους πούνε τι θα κάνουν.

2.3.3. Άτομα με αναπηρία

Τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) σύμφωνα με το αρ. 32 του Ν. 1566/85 θεωρούνται όσοι “*πάσχουν από ειδικές ανεπάρκειες ή δυσλειτουργίες οφειλόμενες σε φυσικούς, διανοητικούς ή κοινωνικούς παράγοντες, σε τέτοιο βαθμό, που είναι πολύ δύσκολο γι’ αυτούς να συμμετάσχουν στη γενική και επαγγελματική κατάρτιση, να εξεύρουν εργασία ή να έχουν πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία*” (Παπά, 2010). Δεν υπάρχουν μόνο οι κινητικά ανάπηροι ή οι άνθρωποι με αναπηρία αισθητηριακών οργάνων (τυφλοί, κωφοί, κωφάλαλοι) υπάρχουν και μορφές αναπηρίας που δεν είναι εύκολα ορατές αλλά μπορεί να είναι εξίσου επιβαρυντικές (Μορφούλης, 2008). Υπάρχουν για παράδειγμα τα άτομα με νοητική καθυστέρηση, υπάρχει ο αυτισμός όπως επίσης και το σύνδρομο Down.

Σε έρευνα που είχε διεξαχθεί στην Ελλάδα το 2002 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις κύριες αιτίες κοινωνικού αποκλεισμού των ΑμεΑ είχαν συμπεράνει ότι: “*Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφονται στην ανεργία, στην ανεπάρκεια των παρεχομένων κοινωνικών υπηρεσιών προς τους ανάπηρους και στον κοινωνικό στιγματισμό των ατόμων αυτών. Ωστόσο το ψηλότερο ποσοστό παρουσιάζεται στα ανεπαρκή επιδόματα, γεγονός το οποίο δείχνει την αναποτελεσματικότητα της προνοιακής πολιτικής για τους ανάπηρους και τους χρονίως πάσχοντες στην Ελλάδα*” (Άτομα με αναπηρίες, 2002).

Τα άτομα με αναπηρία έχουν να αντιμετωπίσουν πολλά σοβαρά προβλήματα όσον αφορά την προσβασιμότητα ή την προσπελασιμότητα στις πόλεις που ζουν στην καθημερινή ζωή. Τα πιο σημαντικά αίτια είναι η έλλειψη υποδομών και ενημέρωσης, η γενικότερη έλλειψη παιδείας σχετικά με την διαφορετικότητα και την ισότητα, οι κυρίαρχες προκαταλήψεις και τα στερεότυπα εναντίον των ατόμων με αναπηρία και τέλος η ανεπάρκεια της νομοθεσίας.

Καταρχήν τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν ένα σημαντικό πρόβλημα λόγω της δόμησης των πόλεων: Πεζοδρόμια που δεν διαθέτουν ειδικές ράμπες για καροτσάκια, ολισθηρά πεζοδρόμια και επικίνδυνα σημεία εκτροπής, απροσπέλαστα κτίρια και υπηρεσίες. Όπως λέει ο Ιωάννης Α. Μορφούλης: “*Τα σχολεία μας, τα πανεπιστήμιά μας, οι βιβλιοθήκες μας, τα γήπεδα, τα γυμναστήρια, και οι χώροι δημόσιων θεαμάτων, είναι σε βαθμό μόνον 25,3% προσβάσιμα,*

συμπεριλαμβανομένων και των “ψευδοπροσβάσιμων”, δηλαδή εκείνων που έχουν μια εξωτερική ράμπα ή κάποια πινακίδα προσβασιμότητας (για τα μάτια του κόσμου ή την επιταγή κάποιας διάταξης) αλλά στην πραγματικότητα κρύβουν πίσω από αυτά ένα κτίριο εχθρικό απέναντι στα άτομα με αναπηρία” (2008).

Όπως λέει ο ίδιος: “Υπάρχει άγνοια η οποία προκαλεί φόβο. Ο φόβος είναι κακός σύμβουλος και προκαλεί συναισθήματα καταστολής, αποφυγής, απομάκρυνσης, απόστασης και περιθωριοποίησης”. Αυτά είναι κυρίως τα αισθήματα με τα οποία αντιμετωπίζονται τα άτομα με αναπηρία στις κοινωνίες μας. Σε αυτά πρέπει να προστεθεί η συστηματική παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία από τους πολίτες π.χ. όταν παρκάρουν τα αυτοκίνητά σε σημεία που έχουν ράμπες για αναπηρικά αμαξίδια ή σε πάρκινγκ που είναι διαμορφωμένα για αυτοκίνητα αναπήρων.

Ακόμη, το αίσθημα της ντροπής αν κάποιο μέλος της οικογένειας είναι ανάπηρο είναι ο χειρότερος σύμβουλος, γι' αυτό πρέπει και οι γονείς και τα ΑμεΑ να κοινωνικοποιούνται χωρίς φόβο και τέτοιου είδους εμπόδια. Δυστυχώς υπάρχουν ακόμη και σήμερα περιπτώσεις που τα άτομα με αναπηρία θεωρούνται μη - κανονικοί άνθρωποι και αντιμετωπίζονται με υποτιμητικό τρόπο, δηλαδή με έναν σιωπηλό και κάποιες φορές εμφανή ρατσισμό.

Απέναντι σε όλα αυτά το πιο σημαντικό όπλο είναι η παιδεία και αλλαγή στην νοοτροπία της κοινωνίας σε σχέση με τα άτομα με αναπηρία. Το άνοιγμα στην ετερότητα και τη διαφορετικότητα είναι ένα βασικό μέλημα της παιδείας. Αυτή η αποδοχή συνεπάγεται την ανάπτυξη κριτικής σκέψης σε σχέση με τους θεσμούς και τις νοοτροπίες της υπάρχουσας κοινωνίας. Η καταπολέμηση του ρατσισμού και των αρνητικών στερεοτύπων εναντίον ατόμων και κοινωνικών ομάδων είναι βασικό στοιχείο μιας τέτοιας παιδείας.

3. Δημόσιες βιβλιοθήκες και κοινωνικός αποκλεισμός

Σε αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με τις δημόσιες/δημοτικές βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες που παρέχουν σε άτομα από ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

3.1. Δημόσιες βιβλιοθήκες και μη προνομιούχοι: το παράδειγμα της Αγγλίας

Σε μια ενδιαφέρουσα μελέτη με τίτλο: *“Δημόσιες βιβλιοθήκες και κοινωνικός αποκλεισμός: η ιστορική κληρονομιά”* ο συγγραφέας Dave Muddiman εξετάζει την πορεία των υπηρεσιών των δημόσιων βιβλιοθηκών της Αγγλίας προς τις αποκλεισμένες και μειονεκτούσες τάξεις της κοινωνίας. Χωρίζει την ιστορία των δημόσιων βιβλιοθηκών στην Αγγλία σε τρεις περιόδους: Την Βικτοριανή περίοδο, την περίοδο του “κράτους πρόνοιας” και την περίοδο της “κοινοτικής” βιβλιοθηκονομίας. Στηρίζεται στην διάκριση μεταξύ τριών διαφορετικών προσεγγίσεων σε σχέση με αυτές τις υπηρεσίες. Αυτές που ανήκουν στην πρώτη ομάδα τις ονομάζει *καθολικές* προσεγγίσεις στο πρόβλημα του κοινωνικού αποκλεισμού όπως είναι η καθολική υγειονομική περίθαλψη ή το επίδομα τέκνου. Στην δεύτερη ομάδα ανήκουν οι *επιλεκτικές* προσεγγίσεις, αυτές δηλαδή που στοχεύουν σε συγκεκριμένες ομάδες ή τάξεις, και στην τρίτη ομάδα οι *ειδικές* προσεγγίσεις, αυτές δηλαδή που βασίζονται στον χρήστη ή την κοινότητα των χρηστών.

Η ίδρυση των δημόσιων βιβλιοθηκών της βικτοριανής περιόδου είναι στενά συνυφασμένη με τη εργατική τάξη. Πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες έλκουν την καταγωγή τους στα Ινστιτούτα Μηχανικής τα οποία ήταν κέντρα εκπαίδευσης των εργατών. Η πλειοψηφία των επισκεπτών των δημόσιων βιβλιοθηκών εκείνης της περιόδου προέρχονταν απ' το εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Ο Κάρολος Ντίκενς, στα εγκαίνια της δημόσιας βιβλιοθήκης του Μάντσεστερ το 1852 είχε ορίσει την δημόσια βιβλιοθήκη σαν μια *“πηγή ευχαρίστησης και εξέλιξης μέσα στα χωριατόσπιτα, τις σοφίτες και τα γκέτο των πιο φτωχών απ' τους ανθρώπους μας”*.

Οι δημόσιες βιβλιοθήκες λοιπόν πάτησαν σε αυτό το έδαφος για να προσφέρουν δωρεάν μόρφωση και καλλιέργεια στις φτωχότερες τάξεις. Μέσα σε όλα αυτά δεν έλλειπαν και οι σκληρές συγκρούσεις και αντιδράσεις μεταξύ των δύο πλευρών εκκινώντας από διάφορες αφορμές.

Με τον καιρό, οι υπηρεσίες των βιβλιοθηκών άρχισαν να αλλάζουν κατεύθυνση και να ενδιαφέρονται για ένα πιο ευρύ κοινό. Αυτό οφειλόταν εν' μέρει και στην ανάπτυξη νέων υπηρεσιών *“όπως οι συλλογές για την τοπική ιστορία, υπηρεσίες πληροφόρησης και αναφοράς,*

υπηρεσίες για παιδιά και πάνω απ' όλα η λογοτεχνία”, της οποίας η δημοτικότητα και η παραγωγή είχαν αυξηθεί κατά πολύ (Muddiman, 1999).

Η ιδέα που επικρατούσε σιγά-σιγά και η οποία καθιερώθηκε στην επόμενη περίοδο των βιβλιοθηκών του “κράτους πρόνοιας” ήταν ότι “η βιβλιοθήκη πρέπει να είναι ένας περιεκτικός θεσμός που θα παίζει τον ρόλο της κατασκευής μιας οργανικής και αρμονικής κοινότητας μέσω της δημιουργίας κοινής κουλτούρας”. Έτσι οι βιβλιοθήκες άρχισαν να ενστερνίζονται το καθολικό μοντέλο σε σχέση με τις αποκλεισμένες κοινωνικά ομάδες. Αυτό ήταν αποτέλεσμα και της αλλαγής του κοινού των βιβλιοθηκών μέσω της εμφάνισης μιας σταδιακά ανερχόμενης μεσαίας τάξης.

Στην δεύτερη περίοδο έγιναν σημαντικές προσπάθειες να συνεργαστούν οι βιβλιοθήκες μεταξύ τους κάτω από ένα κοινό δίκτυο. Επίσης οι υπηρεσίες τους επεκτάθηκαν σε θεσμούς που δεν είχαν αγγίξει ως τότε: φυλακές, νοσοκομεία, σπίτια φιλοξενίας αρρώστων ή αναπήρων. Η εξωστρέφεια των βιβλιοθηκών είχε σαν σκοπό να συμπεριληφθούν στο κοινό όσοι έως τότε έμεναν αποκλεισμένοι λόγω αδυναμίας, ασθένειας ή για γεωγραφικούς λόγους. Όπως όμως φάνηκε στην συνέχεια αυτή η εξωστρέφεια και η προσπάθεια μη αποκλεισμού ωφέλησε τελικά περισσότερο την μεσαία τάξη παρά αυτούς που υπόκεινται σε κοινωνικό αποκλεισμό. Έτσι τέθηκε ξανά το ζήτημα της πολιτικής των δημόσιων βιβλιοθηκών.

Η επόμενη περίοδος, της λεγόμενης “κοινοτικής βιβλιοθηκονομίας” έθεσε σαν στόχο της την αποκέντρωση των δημόσιων βιβλιοθηκών και τον προσανατολισμό της προς τις ανάγκες των χρηστών. Αυτό προέκυψε σαν ανάγκη λόγω και ενός αναδυόμενου κινήματος υπεράσπισης των δικαιωμάτων διαφόρων μειονοτήτων. Στόχος της κοινοτικής βιβλιοθηκονομίας ήταν η δημιουργία μιας πλουραλιστικής κοινωνίας με άξονα τις ανάγκες των χρηστών. Αυτή την περίοδο οι βιβλιοθήκες ενδιαφέρθηκαν για τους μαύρους, τις εθνικές μειονότητες και κοινότητες, τους ηλικιωμένους, τους έφηβους, τα άτομα με αναπηρία και άλλες ομάδες. Γίνανε σημαντικές προσπάθειες να προσεγγιστούν η κάθε μία από αυτές τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Από τα τέλη του '80 και στις αρχές του '90 όμως υπήρξε αναδίπλωση και στροφή προς την καθολική προσέγγιση. Σε αυτήν τη στροφή συνέβαλλε και η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών πληροφόρησης. Έτσι η λεγόμενη “κοινοτική βιβλιοθηκονομία” που έθετε σαν κύριο στόχο τις ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας έμεινε ένα ανολοκλήρωτο έργο.

3.2. Λαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα και κοινωνικός αποκλεισμός

Δημόσιες/δημοτικές βιβλιοθήκες λειτουργούν σήμερα στις περισσότερες πόλεις της Ελλάδας. Πολλές από αυτές διαθέτουν πολύτιμες δωρεές βιβλίων όπως και υλικό και στοιχεία για

την τοπική ιστορία. Σκοπός τους είναι εξυπηρετήσουν τις ανάγκες της τοπικής κοινότητας για πληροφόρηση, έρευνα, ψυχαγωγία και γενικότερη πνευματική καλλιέργεια. Επίσης, επιδίωξή τους είναι ισότιμη πρόσβαση όλων των μελών της κοινότητας στην γνώση και την πληροφόρηση. Σε αυτό το έργο οι βιβλιοθηκονόμοι μπορούν να παίξουν πρωτεύοντα ρόλο με εφόδια τις γνώσεις τους αλλά και την φαντασία τους.

Ο Γεώργιος Μ. Κακούρης ορίζει την δημόσια βιβλιοθήκη ως εξής: *“Δημόσια ή λαϊκή βιβλιοθήκη είναι η βιβλιοθήκη που συντηρείται εν μέρει ή στο σύνολο της από δημόσιους πόρους και που η χρήση της δεν περιορίζεται από μία ομάδα ή τάξη ανθρώπων στην κοινότητα όπου λειτουργεί αλλά είναι προσιτή και η χρήση της είναι ελεύθερη σε όλα τα μέλη της κοινότητας”*². Στις υπηρεσίες που πρέπει να παρέχει η λαϊκή βιβλιοθήκη μεταξύ των άλλων αναφέρει την: *“Αποθησαύριση και παρουσίαση των ανθρώπινων τεκμηρίων με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν να τα χρησιμοποιούν άτομα που προηγούμενα για λόγους παιδείας, γλωσσικής δυσχέρειας ή για λόγους που αναφέρονται στην πολιτιστική τους υποδομή, στην ηλικία τους ή σε φυσική ή πνευματική αναπηρία ή απάθεια, δεν τα χρησιμοποιούσαν ή δεν μπορούσαν να τα χρησιμοποιήσουν”*³. Επομένως οι υπηρεσίες των δημόσιων βιβλιοθηκών που αφορούν ευπαθείς κοινωνικές ομάδες είναι σημαντικές.

Παρακάτω θα ασχοληθούμε με τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών προς τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες που επιλέξαμε στην αρχή της εργασίας: τους μετανάστες - πρόσφυγες (και τις εθνικές μειονότητες), τους ηλικιωμένους και τα ΑμεΑ.

3.3. Υπηρεσίες των βιβλιοθηκών προς ευπαθείς κοινωνικές ομάδες

Οι δημόσιες ή λαϊκές βιβλιοθήκες μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην κοινότητα ή στην τοπική κοινωνία στην οποία υπάγονται. Ως κέντρα πολιτισμού, μόρφωσης, ψυχαγωγίας αλλά και συνάντησης αξίζουν και χρειάζονται την προσοχή των τοπικών κοινωνιών. Οι βιβλιοθήκες πρέπει να ασχοληθούν με την εξυπηρέτηση των διαφορετικών αναγκών του κοινού. Οργανώνοντας διάφορες δραστηριότητες, οι βιβλιοθήκες “ανοίγουν” στο κοινό προσκαλώντας το να συμμετέχει ενεργά σε αυτές. Κάποιες δραστηριότητες μπορεί να είναι οι εξής: Διαλέξεις, εκθέσεις φωτογραφίας και ζωγραφικής, μουσικά κονσέρτα, βραδιές ποίησης, δημιουργία ομάδων συζήτησης όπως ομάδες ηλικιωμένων, εκδηλώσεις από εθνικές μειονότητες ή μετανάστες, παρουσιάσεις βιβλίων, ξενάγηση στη βιβλιοθήκη σε μαθητές κ.α.

2 Παρατίθεται στο: Α. Ι. Τόγια: Εισαγωγή στην βιβλιοθηκονομία, είδη βιβλιοθηκών, σελ. 72.

3 Ο.π., σελ. 74.

3.3.1. Υπηρεσίες προς μετανάστες και εθνικές μειονότητες

Οι υπηρεσίες προς τους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τις άλλες εθνικές μειονότητες πρέπει να κατέχουν σημαντική θέση στην πολιτική των δημόσιων βιβλιοθηκών. Η πρόσβαση στο υλικό των βιβλιοθηκών είναι απαραίτητο να αφορά και αυτές τις ομάδες οι οποίες για οικονομικούς ή πολιτισμικούς λόγους μπορεί να μην αναπτύσσουν ιδιαίτερη σχέση με αυτές. Οι βιβλιοθήκες μπορούν καταρχήν:

- 1) Να παρέχουν υλικό στην γλώσσα αυτών των ομάδων και να βοηθήσουν έτσι στην ομαλή ένταξή τους μέσα στην τοπική κοινωνία προσφέροντας βιβλία, περιοδικά και εφημερίδες από τους τόπους καταγωγής τους, αν αυτό είναι δυνατό, σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή.
- 2) Επίσης μπορούν να βοηθήσουν τους αλλοδαπούς να μάθουν την γλώσσα του τόπου που διαμένουν, με διοργάνωση μαθημάτων ελληνικών, γραφής και ανάγνωσης ή παροτρύνοντας άλλους φορείς να οργανώσουν τέτοια μαθήματα στην βιβλιοθήκη.
- 3) Ακόμη μπορούν να συγκεντρώσουν υλικό που να σχετίζεται με τις δικές τους παραδόσεις ή την ιστορία των κοινωνιών απ' τις οποίες προέρχονται.
- 4) Θα πρέπει οι βιβλιοθήκες να βοηθήσουν αυτές τις κοινωνικές ομάδες να εξοικειωθούν με τον χώρο της βιβλιοθήκης και το υλικό που παρέχουν. Ξεναγήσεις στο χώρο της βιβλιοθήκης, όπως και μοίρασμα ενημερωτικών φυλλαδίων στην μητρική τους γλώσσα μπορούν να βοηθήσουν σε αυτή την κατεύθυνση.
- 5) Επίσης η παραχώρηση χώρου για διοργάνωση εκδηλώσεων ή γιορτών από αυτές τις ομάδες μπορεί να βοηθήσει στην συνοχή της κοινωνίας και στο μοίρασμα μεταξύ διαφορετικών παραδόσεων και εθίμων.
- 6) Ακόμη, τα θρησκευτικά βιβλία θα πρέπει να αφορούν σε όλες τις θρησκείες, ώστε να είναι ελεύθερη η ανάγνωσή τους από άτομα με διαφορετική θρησκεία.
- 7) Θα πρέπει οι δημόσιες βιβλιοθήκες να μπορούν να παρέχουν βοήθεια και καθοδήγηση για σημαντικά ζητήματα που άπτονται των δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών και να παραπέμπουν αυτούς στους αρμόδιους οργανισμούς.
- 8) Τέλος, οι δημόσιες βιβλιοθήκες μπορούν και πρέπει να παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στον αγώνα κατά του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, προσπαθώντας μέσω των δραστηριοτήτων τους αλλά και του υλικού τους να καταπολεμήσουν τα αρνητικά στερεότυπα και να δημιουργήσουν τις συνθήκες ενός έλλογου διαλόγου μεταξύ λαών και πολιτισμών.

3.3.2. Υπηρεσίες προς ηλικιωμένους

Οι ηλικιωμένοι ενδιαφέρονται όλο και πιο πολύ για την ενεργή συμμετοχή στην ζωή και την καθημερινότητα μετά την συνταξιοδότηση. Οι βιβλιοθήκες μπορούν να λειτουργήσουν σαν χώροι όπου οι ηλικιωμένοι θα απασχολούνται στον ελεύθερό τους χρόνο. Ακόμη, μπορούν να ικανοποιήσουν την ανάγκη των ηλικιωμένων για πληροφόρηση, βοηθώντας τους να γνωρίσουν το Διαδίκτυο και τις δυνατότητες που παρέχει, όπως και να εμπλουτίσουν τις συλλογές τους με βιβλία και έντυπα που να άπτονται των ενδιαφερόντων των ηλικιωμένων⁴. Κάποιες από τις υπηρεσίες που μπορούν να παρέχουν προς τα άτομα της τρίτης ηλικίας είναι οι παρακάτω:

- 1) Καταρχήν, σημαντικός είναι ο εντοπισμός των ανθρώπων που ενδιαφέρονται να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης, αλλά δεν μπορούν να την επισκεφτούν εύκολα, λόγω του ότι μένουν μακριά ή έχουν κάποια κινητική δυσκολία. Από εκεί και πέρα μπορούν να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους για βιβλία με διάφορους τρόπους: Με βιβλιοαυτοκίνητα που ανανεώνουν συχνά τη συλλογή τους, με αποστολή ενημερωτικών φυλλαδίων στα σπίτια ώστε να μπορούν να δανειστούν ένα βιβλίο από εκεί, με κατ οίκον επίσκεψη ενός υπαλλήλου σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα, με συνεργασία με οργανισμούς, όπως ΚΑΠΗ ή γηροκομία και δημιουργία μικρών βιβλιοθηκών εκεί πέρα.
- 2) Θα πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές ώστε η πρόσβαση στο κτίριο της βιβλιοθήκης να είναι πιο εύκολη στους ηλικιωμένους και σε άτομα με προβλήματα κίνησης.
- 3) Οι βιβλιοθηκονόμοι πρέπει ακόμη να ερευνήσουν τις πληροφοριακές ανάγκες των ατόμων της τρίτης ηλικίας και αναλόγως να φροντίσουν ώστε να εμπλουτιστεί η συλλογή τους με χρήσιμα γι' αυτούς βιβλία, περιοδικά κ.α. Για παράδειγμα πρακτικοί οδηγοί για διάφορες δημιουργικές δραστηριότητες όπως κηπουρική, ξυλουργική, αγγειοπλαστική κ.α.
- 4) Ακόμη πρέπει να παρέχονται βιβλία με μεγάλα γράμματα ή ψηφιακά βιβλία για τους ηλικιωμένους ανθρώπους που έχουν προβλήματα όρασης.
- 5) Κατάρτιση των ηλικιωμένων στις νέες τεχνολογίες και στο Διαδίκτυο. Αυτό μπορεί να γίνει ή με σεμινάρια ή με ομάδες αυτομόρφωσης των ίδιων των ηλικιωμένων.
- 6) Δημιουργία φιλικού περιβάλλοντος για τα άτομα της τρίτης ηλικίας. Για παράδειγμα μία δημοτική βιβλιοθήκη μπορεί να διαθέτει πολυθρόνες ή καναπέδες, όχι μόνο γραφεία και καρέκλες.
- 7) Τέλος οι ηλικιωμένοι μπορεί να είναι πηγή έμπνευσης και γνώσης για τους νέους

⁴ Σχετικά με αυτές τις υπηρεσίες σε κάποιες πόλεις της Γερμανίας βλ. Giersberg, D. (2007). *Οι βιβλιοθήκες ανακαλύπτουν τη γενιά των 55+*. Διαθέσιμο σε: <http://www.goethe.de/ins/gr/lp/prj/syn/ozs/acv/art/soz/el2519174.htm> (Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2013).

ανθρώπους. Έτσι η δημιουργία ομάδων εξιστόρησης των εμπειριών τους ή της ιστορίας της τοπικής κοινωνίας μπορεί να φέρει πιο κοντά τις διαφορετικές γενιές μεταξύ τους.

3.3.3. Υπηρεσίες προς άτομα με αναπηρία

Οι υπηρεσίες που παρέχουν ή μπορούν να παρέχουν οι δημόσιες βιβλιοθήκες προς τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) είναι σημαντικές. Απαιτείται ευαισθησία από την πλευρά των εργαζομένων στις βιβλιοθήκες απέναντι στα άτομα με αναπηρία γιατί η ιδιαιτερότητα του κάθε ατόμου χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Τα άτομα με αναπηρία, όπως είπαμε, χωρίζονται σε αυτά που η αναπηρία τους είναι εμφανής και σε αυτά που δεν είναι τόσο ή είναι αφανής. Υπάρχουν οι κωφάλαλοι, άτομα με προβλήματα ακοής, με δυσλειτουργίες στην ομιλία, με αυτισμό, επιληψία, μαθησιακές δυσκολίες ή ψυχικές διαταραχές. Ακόμη υπάρχουν άτομα που έχουν πρόβλημα στην ανάγνωση ή την γραφή λόγω δυσλεξίας ή κάποιας νοητικής διαταραχής ή διαταραχής της όρασης. Όλα αυτά μπορεί να μην είναι εμφανή εξαρχής στον βιβλιοθηκονόμο, όμως πρέπει να τα γνωρίζει⁵.

Οι δημόσιες βιβλιοθήκες πρέπει να δημιουργήσουν ένα σχέδιο σχετικά με το πως θα εξυπηρετήσουν τις διαφορετικές ομάδες ατόμων με αναπηρία. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να θέσουν κάποιους στόχους και στην συνέχεια να αξιολογήσουν την αποτελεσματικότητά αυτών. Καταρχήν η δημόσια βιβλιοθήκη πρέπει να ενημερωθεί σχετικά με τα ΑμεΑ που διαμένουν στην περιοχή της αρμοδιότητας της, μέσω δημογραφικών στοιχείων, πράγμα που θα την βοηθήσει να προσανατολιστεί σχετικά με ποιες υπηρεσίες θα επιλέξει. Σε αυτό θα βοηθήσει η άμεση επαφή με ΑμεΑ για να ενημερωθεί σχετικά με τον εξοπλισμό που χρειάζονται ώστε να τον προμηθευτεί (Κουλικούρδη, 2009).

Κάποιες από τις υπηρεσίες που μπορεί να παρέχει μια δημόσια βιβλιοθήκη προς τα ΑμεΑ είναι οι εξής:

- 1) Βιβλία σε σύστημα Μπράιγ για τυφλούς, ομιλούντα βιβλία, ειδικούς εκτυπωτές και άλλα τεχνικά μέσα προς αυτούς. Κάποιος βιβλιοθηκονόμος μπορεί να αναλάβει υπηρεσία ανάγνωσης προς τυφλά άτομα. Υπάρχουν επίσης υπηρεσίες ψηφιακής ανάγνωσης.
- 2) Διερμηνεία στην νοηματική γλώσσα για εκδηλώσεις ή παρουσιάσεις και για τις υπόλοιπες υπηρεσίες της βιβλιοθήκης για κωφά ή κωφάλαλα άτομα.
- 3) Παροχή υλικού προσιτού σε κωφούς, όπως και εικονογραφημένα βιβλία και οπτικό υλικό.

5 Για τις δημόσιες βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες τους προς ΑμεΑ βλ. Κουλικούρδη, Α. (2009). *Βιβλιοθήκες και άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) στην τοπική κοινωνία*. Διαθέσιμο σε: <http://www.goethe.de/mmo/priv/4995400-STANDARD.pdf> (Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2013), όπως επίσης και έναν οδηγό χρήσιμο για όλες τις βιβλιοθήκες της ίδιας συγγραφέα: Κουλικούρδη, Α. (2009). *Οδηγός για βιβλιοθήκες προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία*. Διαθέσιμο σε: <http://www.goethe.de/mmo/priv/6143667-STANDARD.pdf> (Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2013).

- 4) Έκδοση από την βιβλιοθήκη πληροφοριακού υλικού για την συλλογή και τις υπηρεσίες προς άτομα που δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις παραδοσιακές πηγές (Πολίτου, 2003).
- 5) Υπηρεσίες προς άτομα με δυσλεξία, όπως είναι τα ομιλούντα βιβλία, λογισμικό ανάγνωσης οθόνης κ.α.
- 6) Ειδικές ράμπες για πρόσβαση σε ΑμεΑ, κατάλληλο πλάτος εισόδου ώστε να μπορούν να περάσουν τα αναπηρικά αμαξίδια ή καροτσάκια, λειτουργία ασανσέρ αν η βιβλιοθήκη διαθέτει πάνω από έναν όροφο, πάρκινγκ αυτοκινήτου για ΑμεΑ κοντά στην βιβλιοθήκη. Επίσης χαμηλοί πάγκοι και ειδικά καθίσματα για ΑμεΑ.
- 7) Πιο ευέλικτες μορφές δανεισμού, σε περίπτωση που κάποιο άτομο με αναπηρία δεν μπορεί να επιστρέψει το βιβλίο στα προκαθορισμένο χρόνο (Κουλικούρδη, 2009).
- 8) Κατ'οίκον διανομή βιβλίων ή ταχυδρομική αποστολή τους για άτομα που δεν μπορούν να επισκεφτούν την βιβλιοθήκη.
- 9) Εκμάθηση του υλικοτεχνικού εξοπλισμού προς τα ΑμεΑ από τους βιβλιοθηκονόμους και ξενάγηση στο χώρο της βιβλιοθήκης.
- 10) Υποστήριξη προς τους συγγενείς ή τους συνοδούς των ΑμεΑ και σύνταξη βιβλιογραφιών για ενημέρωσή τους σε θέματα σχετικά με τις συγκεκριμένες μορφές αναπηρίας κλπ.
- 11) Συνεργασία με φορείς, που επισκέπτονται ιδρύματα, νοσοκομεία ή σπίτια ΑμεΑ και προμήθειά τους με υλικό.
- 12) Διοργάνωση εκδηλώσεων αφιερωμένων στα άτομα με αναπηρία ή από ομάδες και οργανώσεις που παρεμβαίνουν για τα δικαιώματα των ΑμεΑ⁶.

Τέλος, να πούμε ότι η συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών, όπως και η ανταλλαγή εμπειριών σχετικά με τα ΑμεΑ είναι βοηθητικός παράγοντας στην βελτίωση των υπηρεσιών τους, όπως και η κατάρτιση των βιβλιοθηκονόμων σε σχετικά ζητήματα. Ακόμη η εφαρμογή μιας δεοντολογίας που σέβεται την ιδιαιτερότητα των ανθρώπων με αναπηρία και η ισότιμη αντιμετώπιση τους από τις βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες τους είναι σημαντικός παράγοντας. Σε αυτήν την ισότιμη αντιμετώπιση συμβάλλουν και τα παραπάνω μέτρα που προτείνουμε και τα οποία, όπως και άλλα, έχουν υποστηριχτεί και υποστηρίζονται με αγώνες από τα άτομα με αναπηρία.

6 Μία τέτοια πρωτοβουλία είναι το περιοδικό “Αυτονομία – Αναπηρία τώρα”. Η σελίδα του στο διαδίκτυο είναι: <http://www.disabled.gr/lib/>, όπως επίσης και η “Ομάδα Προσβασιμότητας” στην Θεσσαλονίκη : <http://thes-prosvasimotita.blogspot.gr/>.

4. Έρευνα στις δημοτικές βιβλιοθήκες του Δήμου Θεσσαλονίκης

4.1. Σχετικά με την μέθοδο που ακολουθήθηκε

Για την συγκέντρωση στοιχείων σχετικά με τον ρόλο και τις υπηρεσίες που παρέχουν οι δημόσιες/δημοτικές βιβλιοθήκες του Δήμου Θεσσαλονίκης σε μετανάστες/πρόσφυγες, ηλικιωμένους και ΑμεΑ διεξήχθη έρευνα στις βιβλιοθήκες αυτές. Μοιράστηκαν ερωτηματολόγια στους υπαλλήλους της βιβλιοθήκης⁷, δηλαδή στους βιβλιοθηκονόμους, και επίσης διεξήχθησαν μικρές ή πιο εκτενείς συνεντεύξεις όπου ήταν εφικτό, για περαιτέρω εμπλουτισμό των πληροφοριών μας. Συνολικά συμπληρώθηκαν δεκαπέντε ερωτηματολόγια από τις δέκα βιβλιοθήκες. Στις περισσότερες απ' αυτές απάντησε μόνο ένας/μία βιβλιοθηκονόμος. Μόνο στις παρακάτω απάντησαν πάνω από ένας/μία βιβλιοθηκονόμοι: Στην Κεντρική Βιβλιοθήκη απάντησαν τρεις, στο Κέντρο Ιστορίας απάντησαν δύο, στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο απάντησαν δύο και στη Βιβλιοθήκη Άνω Πόλης επίσης δύο. Μικρές συνεντεύξεις διεξήχθησαν σε όλες τις βιβλιοθήκες. Σε κάποιες συνεντεύξεις συμμετείχαν βιβλιοθηκονόμοι που δεν συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο, κυρίως γιατί δούλευαν ως αποσπασμένοι σε αυτά τα παραρτήματα και παρευρίσκονταν εκεί την ώρα της έρευνας. Έτσι όμως εμπλουτίστηκαν οι πληροφορίες μας και για τις υπόλοιπες βιβλιοθήκες. Οι συνεντεύξεις στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν μικρής χρονικής διάρκειας. Παρακάτω θα μιλήσουμε για την κάθε μία από αυτές τις βιβλιοθήκες ξεχωριστά. Στο τέλος γίνεται μια συνολική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Για την εξαγωγή των αποτελεσμάτων της έρευνας και την δημιουργία των γραφημάτων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό LibreOffice Calc (το αντίστοιχο του Microsoft Excel) και LibreOffice Impress (το αντίστοιχο του Microsoft Power Point).

4.2. Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης

Την Κεντρική δημοτική βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης επισκέπτονται άτομα και από τις τρεις κοινωνικές ομάδες που μας ενδιαφέρουν. Αλλοδαποί σε ποσοστό λιγότερο του 1/3 του συνόλου των επισκεπτών ή περίπου στη μέση του συνόλου των επισκεπτών, ηλικιωμένοι επίσης σε μεσαίο ποσοστό σε σχέση με το σύνολο και ΑμεΑ σε λιγότερο από το 1/3. Οι γλώσσες στις οποίες

⁷ Το ερωτηματολόγιο που μοιράσαμε παρατίθεται στο “Παράτημα” της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

διατίθενται βιβλία είναι κυρίως στα ελληνικά αλλά και στα αγγλικά και ρώσικα. Οι υπηρεσίες που παρέχονται σε μετανάστες ή εθνικές μειονότητες είναι οι βασικές, δηλαδή δανεισμός βιβλίων και ελεύθερη πρόσβαση στο ίντερνετ, αλλά και κάποιες (λίγες) λογοτεχνικές εκδηλώσεις όπως αναφέρεται από έναν υπάλληλο. Δεν υπάρχουν βιβλία ή άλλα μέσα ειδικά για τυφλούς ή για άτομα με μειωμένη όραση. Όπως αναφέρθηκε, υπήρχε στο παρελθόν ειδικός ηλεκτρονικός υπολογιστής για τυφλούς ή άτομα με περιορισμένη όραση, ο οποίος χρησίμευε ως αναγνώστης οθόνης και ο οποίος είναι πλέον ή προς το παρόν εκτός λειτουργίας. Δεν υπάρχει κάποιος υπάλληλος της βιβλιοθήκης που να γνωρίζει την νοηματική γλώσσα και αν χρειαστεί η επικοινωνία γίνεται με την βοήθεια μεταφραστή στην νοηματική γλώσσα που συνεισφέρει εθελοντικά, όπως χαρακτηριστικά λέγεται. Η βιβλιοθήκη διαθέτει ράμπα και ασανσέρ για άτομα με αναπηρία και ηλικιωμένους και γενικότερα για την εξυπηρέτηση του κοινού⁸. Δεν υπάρχει πάρκινγκ αυτοκινήτων για ΑμεΑ ή ηλικιωμένων και δεν έχει ζητηθεί να γίνει. Δεν υπάρχει κινητό τμήμα της βιβλιοθήκης που να εξυπηρετεί ΑμεΑ ή ηλικιωμένους, υπάρχει μόνο για σχολεία⁹. Επίσης, δεν υπάρχει άλλος τρόπος διανομής βιβλίων. Γίνονται εκδηλώσεις που να αφορούν τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες από την βιβλιοθήκη ή σε συνεργασία με άλλους φορείς. Οι υπηρεσίες που παρέχονται δε, “βοηθούν στην άρση του αποκλεισμού των παραπάνω ομάδων”, όπως σημειώνει ένας βιβλιοθηκονόμος. Τυχόν ελλείψεις σε σχέση με αυτές τις υπηρεσίες οφείλονται σε ελλιπή χρηματοδότηση της βιβλιοθήκης και δευτερευόντως, μιας και αυτή η απάντηση υπήρξε μειοψηφική, στην έλλειψη ενδιαφέροντος από την διοίκηση.

4.3. Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης

Το Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης υποδέχεται άτομα και των τριών κοινωνικών ομάδων που μας ενδιαφέρουν. Το ποσοστό είναι μικρό (λιγότερο από το 1/3) για ΑμεΑ και αλλοδαπούς και μεσαίο για τους ηλικιωμένους. Βιβλία διατίθενται και σε άλλες γλώσσες εκτός της ελληνικής, σε αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, σε βαλκανικές γλώσσες και ρωσικά¹⁰. Η βιβλιοθήκη παρέχει υπηρεσίες σε μετανάστες, αλλοδαπούς και άλλες εθνικές μειονότητες. Κάποιες από αυτές τις υπηρεσίες είναι: μελέτη και πρόσβαση στα βιβλία και των αρχεία ιδιωτικών συλλογών και του Δημοτικού Αρχείου, ξεναγήσεις στους χώρους της βιβλιοθήκης και των εκθέσεων που λαμβάνουν

8 Γενικότερα για τις υπηρεσίες που παρέχουν οι δημόσιες/δημοτικές βιβλιοθήκες Θεσσαλονίκης όπως και άλλες πληροφορίες και ιστορικά στοιχεία, χρήσιμη είναι η ιστοσελίδα <http://www.thelib.gr/>, η οποία είναι το αποτέλεσμα πτυχιακής εργασίας φοιτήτριας του τμήματος βιβλιοθηκονομίας της Θεσσαλονίκης.

9 Για την κινητή βιβλιοθήκη του Δήμου Θεσσαλονίκης βλέπε και παρακάτω στο κεφάλαιο για την Δημοτική Βιβλιοθήκη Σαραντα Εκκλησιών.

10 Να σημειώσουμε ότι το Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης δεν παρέχει υπηρεσίες δανεισμού και προσφέρεται μόνο για επιτόπια έρευνα.

χώρα κατά τακτά χρονικά διαστήματα, όπως και η χρήση της αίθουσας εκδηλώσεων, και παροχή απλών πληροφοριών σχετικά με την πόλη. Ακόμη την βιβλιοθήκη επισκέπτονται και αλλοδαποί ερευνητές. Επίσης μέσα από ξεναγήσεις που γίνονται σε σχολεία που επισκέπτονται το χώρο, οι μαθητές από άλλες χώρες μαθαίνουν με αυτόν τον τρόπο την ιστορία της πόλης που ζουν και για τις υπηρεσίες που παρέχει το Κέντρο Ιστορίας. Δεν παρέχονται βιβλία σε σύστημα Μπράιγ ή άλλα μέσα για τυφλούς ή άτομα με δυσκολία στην όραση. Δεν γνωρίζει κάποιος υπάλληλος την νοηματική γλώσσα. Υπάρχει ειδική ράμπα και ασανσέρ για άτομα με αναπηρία και ηλικιωμένους. Δεν υπάρχει ειδικό πάρκινγκ.

Στην βιβλιοθήκη γίνονται εκδηλώσεις που να αφορούν τις παραπάνω ευπαθείς ομάδες. Το Κέντρο διαθέτει στον τρίτο όροφο αίθουσα εκδηλώσεων που παραχωρείται σε ομάδες ατόμων και συλλόγους, ακόμη διαθέτει εκθεσιακό χώρο στο ισόγειο στον οποίο, όπως και στην βιβλιοθήκη, διεξάγονται ξεναγήσεις σε ομάδες ατόμων και παιδιών. Όπως ειπώθηκε η χρήση της αίθουσας εκδηλώσεων είναι πιο σημαντική όσο αναφορά αυτές τις ομάδες. Διεξάγονται παρουσιάσεις βιβλίων, εκδηλώσεις από και προς άτομα με αναπηρία (όπως σωματεία ΑμεΑ) γύρω από θέματα που τους ενδιαφέρουν. Επίσης μπορούν να οργανώσουν και έχουν στο παρελθόν οργανώσει εκθέσεις τέχνης ή φωτογραφίας. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε ότι σε πρόσφατη έκθεση φωτογραφίας με θέμα “Μνημεία μέσα στο χρόνο της Θεσσαλονίκης” που διεξήχθη στα πλαίσια εκθέσεων του 2012, επισκέφτηκαν το Κέντρο άτομα από τον Σύλλογο ΑμεΑ Συκεών και ξεναγήθηκαν στο χώρο. Επίσης έχουν διεξαχθεί επιμορφωτικές ημερίδες σε συνεργασία με άλλους φορείς σχετικά με τους μετανάστες. Ηλικιωμένοι, εκτός από ερευνητές, επισκέπτονται την βιβλιοθήκη από ενδιαφέρον για την ιστορία της πόλης ή επειδή γράφουν κάποιο βιβλίο σχετικά με αυτή. Ακόμη διοργανώνουν εκδηλώσεις λόγου ή, σε συνεργασία με το Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, συζητήσεις πάνω σε θέματα που αφορούν την τρίτη ηλικία. Τέλος, τυχόν ελλείψεις σε σχέση με τις υπηρεσίες αυτές οφείλονται είτε σε ελλειπή χρηματοδότηση είτε σε άλλους λόγους που δεν διευκρινίζονται.

4.4. Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο

Το Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο το επισκέπτονται ΑμεΑ, ηλικιωμένοι και μετανάστες ή αλλοδαποί γενικότερα. ΑμεΑ σε μικρό ποσοστό (λιγότερο από το 1/3 σε σχέση με το σύνολο), ηλικιωμένοι και αλλοδαποί σε μεσαίο. Δεν υπάρχουν βιβλία εκτός της ελληνικής γλώσσας. Οι υπηρεσίες προς μετανάστες είναι ο βασικός δανεισμός βιβλίων. Υπάρχει μηχανήμα όπως αναφέρθηκε για τυφλούς ή άτομα με μειωμένη όραση αλλά δεν χρησιμοποιείται, ίσως επειδή δεν

έχει χρειαστεί ή δεν έχει τεθεί σε λειτουργία. Η νοηματική γλώσσα δεν είναι γνωστή από κάποιον από τους υπαλλήλους, αν και δεν ρωτήθηκαν όλοι οι βιβλιοθηκονόμοι που δουλεύουν στο Κέντρο. Παρέχεται ειδική ράμπα και ασανσέρ για εξυπηρέτηση ατόμων με κινητικές δυσκολίες, όπως και πάρκινγκ του Κέντρου το οποίο μπορούν να χρησιμοποιήσουν και ΑμεΑ. Δεν υπάρχει κινητό τμήμα της βιβλιοθήκης ούτε κάποιος άλλος τρόπος να προμηθεύεται κάποιος βιβλία στο σπίτι. Έχουν γίνει εκδηλώσεις ή διαλέξεις που αφορούν τις παραπάνω ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, όμως δεν άπτονται τόσο της βιβλιοθήκης αλλά άλλων τομέων του Κέντρου. Όπως μας είπαν λειτούργησε για μια περίοδο θεατρικό πρόγραμμα με εργαστήρια για ΑμεΑ μέσα στο Βαφοπούλειο, το οποίο διαθέτει αίθουσα θεατρικών παραστάσεων, το πρόγραμμα αυτό όμως καταργήθηκε στην συνέχεια λόγω ελλειπούς προσέλευσης. Δεν αναφέρονται αιτίες για πιθανές ελλείψεις σε σχέση με τις παροχές της βιβλιοθήκης προς τις παραπάνω ευπαθείς ομάδες.

4.5. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Κωνσταντινουπόλεως

Την βιβλιοθήκη στην οδό Κωνσταντινουπόλεως 45 την επισκέπτονται άτομα και των τριών ομάδων. Σε μικρότερο ποσοστό την επισκέπτονται ΑμεΑ και ύστερα οι αλλοδαποί και πιο πολύ οι ηλικιωμένοι. Να πούμε ότι η βιβλιοθήκη διαθέτει και παιδικό τμήμα και έτσι διοργανώνει διάφορες εκδηλώσεις ή σεμινάρια για γονείς με παιδιά σχολικής και προσχολικής ηλικίας ή για τα παιδιά (πχ. σεμινάρια ζωγραφικής, ελεύθερου σχεδίου, λέσχη ανάγνωσης, δημιουργικής γραφής για παιδιά) και όλα αυτά δωρεάν. Ακόμη, χαρακτηριστικά, κάποια άλλα εβδομαδιαία σεμινάρια που διοργάνωσε για γονείς σε συνεργασία με το Κέντρο πρόληψης και ενημέρωσης για εξαρτησιογόνες ουσίες αφορούσαν τις εξαρτησιογόνες ουσίες και την ενημέρωση των γονιών σχετικά με αυτές. Η βιβλιοθήκη δεν διαθέτει βιβλία εκτός των ελληνικών και έχει πλούσια λογοτεχνική βιβλιοθήκη. Δεν προσφέρει υπηρεσίες χωριστά σε μετανάστες αλλά έχει δραστηριότητες γι' αυτούς, όπως βιβλιοπαρουσιάσεις, εκδηλώσεις, εργαστήρια, σεμινάρια. Δεν υπάρχουν βιβλία ή άλλα μέσα για τυφλούς, όπως επίσης δεν κατέχει κάποιος υπάλληλος την νοηματική. Η συνεννόηση με κωφάλαλα άτομα μπορεί να γίνει με τον γραπτό λόγο. Δεν υπάρχει ειδική ράμπα για ΑμεΑ στην βιβλιοθήκη, διαθέτει όμως δύο εισόδους, εκ' των οποίων η μία είναι πιο χαμηλή. Να σημειώσουμε επίσης ότι η βιβλιοθήκη βρίσκεται σε ισόγειο χώρο, χωρίς παραπάνω ορόφους. Υπάρχει ειδική θέση για πάρκινγκ για ΑμεΑ και ηλικιωμένους κοντά στην βιβλιοθήκη. Δεν υπάρχει κινητό τμήμα της βιβλιοθήκης ή υπηρεσίες αποστολής βιβλίων στο σπίτι. Η βιβλιοθήκη έχει διοργανώσει εκδηλώσεις που αφορούν κάποιες από τις ευπαθείς ομάδες που μας ενδιαφέρουν. Για παράδειγμα μάθαμε ότι με αφορμή τα εκατό χρόνια από την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης διοργανώθηκε εκδήλωση από

Σύλλογο Παραπληγικών, μέσω προβολής διαφανειών, εισηγήσεων που ετοίμασε ο ίδιος ο Σύλλογος. Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν και άτομα με αναπηρία. Ακόμη μάθαμε ότι την παγκόσμια ημέρα ποίησης επισκέφτηκε την βιβλιοθήκη ΚΑΠΗ και διοργανώθηκε ποιητική και μουσική εκδήλωση από άτομα που ανήκαν στο ΚΑΠΗ. Αιτίες για τυχόν ελλείψεις σε σχέση με τις υπηρεσίες προς τις παραπάνω ευπαθείς ομάδες αναφέρθηκαν η ελλειπής χρηματοδότηση και η μειωμένη επισκεψιμότητα της βιβλιοθήκης από τις παραπάνω κοινωνικά ευπαθείς ομάδες.

4.6. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Σαράντα Εκκλησιών

Την περιφερειακή βιβλιοθήκη που βρίσκεται στις Σαράντα Εκκλησιές την επισκέπτονται ηλικιωμένοι σε μεσαίο βαθμό σε σχέση με το σύνολο των επισκεπτών, αλλοδαποί σε μικρό ποσοστό και ΑμεΑ πολύ σπάνια, όπως μας είπαν. Δεν υπάρχουν βιβλία σε γλώσσες εκτός των ελληνικών. Η συλλογή έχει βιβλία λογοτεχνικά, ιστορικά, ιατρικά και άλλα ποικίλου ενδιαφέροντος, όπως διαθέτει και παιδικό τμήμα. Έχει δύο ορόφους και στον δεύτερο παρέχει δωρεάν πρόσβαση στο ίντερνετ. Δεν παρέχει ξεχωριστά υπηρεσίες σε μετανάστες ή αλλοδαπούς γενικότερα. Δεν υπάρχουν βιβλία σε σύστημα Μπράιν ή άλλα παρεμφερή μέσα ούτε κατέχει κάποιος υπάλληλος την νοηματική. Η βιβλιοθήκη δεν διαθέτει ειδική ράμπα για ΑμεΑ, όμως βρίσκεται σε ισόγειο και αυτό κάνει πιο εύκολη την πρόσβαση. Η πρόσβαση στον δεύτερο όροφο όμως για άτομα με αναπηρικό καροτσάκι ή αμαξίδιο είναι δύσκολη γιατί διαθέτει μόνο σκαλοπάτια. Παρόλα αυτά υπάρχει κοντά στην βιβλιοθήκη πρόσφορο πάρκινγκ για τα αυτοκίνητα ΑμεΑ ή ηλικιωμένων. Όπως μας ενημέρωσαν η βιβλιοθήκη, όπως και οι άλλες περιφερειακές του δήμου Θεσσαλονίκης, υπάγεται στην Κεντρική βιβλιοθήκη. Η βιβλιοθήκη αυτή συμβάλλει στις υπηρεσίες που παρέχει η Κεντρική βιβλιοθήκη μέσω κινητού της τμήματός στο ίδρυμα ΕΛΕΠΑΠ (Ελληνική Εταιρία Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδιών) στο παράρτημα Θεσσαλονίκης. Οι επισκέψεις του κινητού τμήματος της βιβλιοθήκης γίνεται μία φορά κάθε δεύτερη εβδομάδα. Στην βιβλιοθήκη σαράντα εκκλησιών οργανώνονται εκδηλώσεις που αφορούν τους ηλικιωμένους. Το 2012 διοργανώθηκε εκδήλωση για τη νόσο του Αλτσχάιμερ, στην οποία παρευρέθησαν ηλικιωμένοι από την περιοχή και ανακοινώθηκε σε ΚΑΠΗ και άλλα πολιτιστικά κέντρα. Επίσης η βιβλιοθήκη έχει δημιουργήσει λέσχη ανάγνωσης, η οποία διοργανώνει συναντήσεις γύρω από διάφορα βιβλία και θέματα συζήτησης. Σε πιθανές ελλείψεις σχετικά με τις υπηρεσίες προς ευπαθείς κοινωνικές ομάδες δεν αναφέρθηκαν κάποιες κύριες αιτίες.

4.7. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Ξηροκρήνης

Την δημοτική βιβλιοθήκη της Ξηροκρήνης την επισκέπτονται ηλικιωμένοι και μετανάστες/αλλοδαποί, ΑμεΑ δεν την επισκέπτονται. Ηλικιωμένοι σε μεγάλο ποσοστό και αλλοδαποί σε μικρό. Αλλοδαποί που επισκέπτονται την βιβλιοθήκη είναι κυρίως από την Ρωσία, την Αλβανία ή χώρες της Αφρικής. Από τους τελευταίους πηγαίνουν κυρίως παιδιά και δανείζονται βιβλία. Η βιβλιοθήκη περιέχει κάποια παιδικά βιβλία, υπάρχει όμως και παιδικό τμήμα το οποίο φιλοξενείται σε άλλο κτήριο. Διαθέτει βιβλία σε ελληνικά και κάποια λίγα στα Ρώσικα. Η βιβλιοθήκη προσφέρει υπηρεσίες σε μετανάστες. Δεν υπάρχουν βιβλία σε σύστημα Μπράιγ ή άλλα παρόμοια μέσα. Δεν γνωρίζει κάποιος υπάλληλος την νοηματική. Δεν υπάρχει ειδική ράμπα για ΑμεΑ, αν και η πρόσβαση είναι σχετικά εύκολη λόγω του ότι η βιβλιοθήκη βρίσκεται σε ισόγειο. Δεν υπάρχει κοντά πάρκινγκ ειδικό για ΑμεΑ ή ηλικιωμένους. Στην ερώτηση εάν υπάρχει κινητό τμήμα της βιβλιοθήκης, η απάντηση ήταν θετική, εννοώντας αυτήν που παρείχε η Κεντρική βιβλιοθήκη. Δεν έχουν γίνει εκδηλώσεις που να αφορούν τις παραπάνω ευπαθείς ομάδες, όμως στις εκδηλώσεις που γίνονται παρευρίσκονται άτομα από αυτές, δηλαδή ηλικιωμένοι και μετανάστες, όπως και παιδιά. Αναφέρθηκε ότι γίνονται προβολές ταινιών, βιβλιοπαρουσιάσεις και εκδηλώσεις. Κάποιες εκδηλώσεις ήταν: Εκδήλωση για το ζήτημα της οστεοπόρωσης στις γυναίκες, παρουσίαση των πρώτων βοηθειών από τον Ερυθρό Σταυρό, εκδήλωση σχετικά με την δυσλεξία στα παιδιά, εργαστήριο παρασκευής φυσικών καλλυντικών. Προβολές που έχουν γίνει αφορούσαν την ασφαλή οδήγηση, σχετικά με τις αρκούδες της Φλώρινας από την περιβαλλοντική ομάδα “Αρκτούρος”, η οποία ασχολείται με την προστασία της άγριας ζωής και του περιβάλλοντος. Επίσης η βιβλιοθήκη απευθύνεται σε σχολεία που την επισκέπτονται και από άλλες περιοχές της Θεσσαλονίκης. Για τυχόν ελλείψεις της βιβλιοθήκης σχετικά με τις υπηρεσίες προς τις παραπάνω ομάδες δεν αναφέρεται κάποιος λόγος.

4.8. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Άνω Τούμπας

Την δημοτική βιβλιοθήκη Άνω Τούμπας την επισκέπτονται άτομα και από τις τρεις κοινωνικές ομάδες που μας ενδιαφέρουν. ΑμεΑ σε μικρό ποσοστό, ηλικιωμένοι σε μεγάλο και μετανάστες σε μεσαίο. Δεν διαθέτει βιβλία εκτός της ελληνικής. Δεν έχει χωριστές υπηρεσίες για μετανάστες. Δεν υπάρχουν βιβλία σε σύστημα Μπράιγ και επίσης κάποιος υπάλληλος δεν κατέχει την νοηματική. Η βιβλιοθήκη διαθέτει εσωτερική ράμπα για άτομα με αναπηρία, αλλά δεν διαθέτει εξωτερική. Διαθέτει δύο ορόφους και έναν πιο μικρό ενδιάμεσα. Δεν υπάρχει ειδική θέση για

πάρκινγκ για ΑμεΑ ή ηλικιωμένους. Δεν διαθέτει κινητό τμήμα. Στην βιβλιοθήκη έχουν γίνει εκδηλώσεις που αφορούν τις παραπάνω ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Η Σχολή Τυφλών έχει διοργανώσει δύο φορές εκδήλωση σε συνεργασία με τις βιβλιοθήκη. Επίσης σχολεία με ΑμεΑ έχουν ξεναγηθεί στη βιβλιοθήκη. Τέλος μας αναφέρθηκε ότι σκοπεύουν να διοργανώσουν στη βιβλιοθήκη μαθήματα ξένων γλωσσών σε μετανάστες και άνεργους.

4.9. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Κάτω Τούμπας “Γ. Ιωάννου”

Η δημοτική βιβλιοθήκη Κάτω Τούμπας έχει κοινό και από τις τρεις κοινωνικές ομάδες που μας ενδιαφέρουν. ΑμεΑ σε μικρό ποσοστό, ηλικιωμένους σε μεσαίο και μετανάστες επίσης σε μεσαίο. Δεν διαθέτει βιβλία εκτός της ελληνικής γλώσσας. Δεν προσφέρει υπηρεσίες χωριστά σε μετανάστες αλλά αυτές που παρέχει και στο υπόλοιπο κοινό. Δεν υπάρχουν βιβλία σε σύστημα Μπράιγ και κάποιος υπάλληλος δεν γνωρίζει τη νοηματική γλώσσα. Η βιβλιοθήκη διαθέτει ειδική ράμπα για ΑμεΑ, όμως δεν διαθέτει θέση για πάρκινγκ γι' αυτά τα άτομα. Στην βιβλιοθήκη έχουν διοργανωθεί εκδηλώσεις, διαλέξεις και άλλα πράγματα που να αφορούν τις παραπάνω ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Έχουν διοργανωθεί στο παρελθόν εκδηλώσεις που αφορούσαν στην γνωριμία με τον πολιτισμό άλλων χωρών, όπως της Ιορδανίας. Στις εκδηλώσεις αυτές παρευρίσκονταν και μετανάστες. Όπως μας είπανε χαρακτηριστικά στην περιοχή που λειτουργεί η βιβλιοθήκη ζούνε μετανάστες πολλά χρόνια και δεν είναι εύκολο να διακριθούν από το υπόλοιπο κοινό γιατί έχουν ενσωματωθεί στην τοπική κοινωνία. Στο μέλλον στοχεύουν στην δημιουργία τμημάτων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας που θα στοχεύει κυρίως σε μετανάστες. Σε σχέση με τους ηλικιωμένους έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν σεμινάρια σχετικά με την άνοια και τη νόσο Αλτσχάιμερ. Όπως μας ειπώθηκε χαρακτηριστικά σε σχέση με τα άτομα για αναπηρία η βιβλιοθήκη υστερεί σε υπηρεσίες. Οι πιθανές αιτίες που αναφέρθηκαν για τις ελλείψεις αυτές είναι κυρίως η ελλειπής χρηματοδότηση της βιβλιοθήκης.

4.10. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Χαριλάου

Η Περιφερειακή βιβλιοθήκη Χαριλάου, η οποία διαθέτει έναν πολύ φιλόξενο χώρο για παιδιά αλλά και για μεγάλους, εξυπηρετεί άτομα και από τις τρεις κοινωνικές ομάδες που μας ενδιαφέρουν. ΑμεΑ επισκέπτονται την βιβλιοθήκη σε μικρό ποσοστό, ηλικιωμένοι σε μεσαίο και μετανάστες και γενικότερα αλλοδαποί σε μικρό. Η βιβλιοθήκη δεν διαθέτει βιβλία εκτός της

ελληνικής γλώσσας, όμως υπάρχει η επιθυμία για την δημιουργία μιας ξενόγλωσσης “γωνιάς” με βιβλία στην αγγλική γλώσσα, στα πρότυπα της δημοτικής βιβλιοθήκης της Βέροιας, η οποία διαθέτει μια τέτοια Αμερικάνικη γωνιά χάρις σε δωρεά που έγινε στην βιβλιοθήκη. Η βιβλιοθήκη προσφέρει υπηρεσίες σε μετανάστες και είναι αυτές που διαθέτει και για το υπόλοιπο κοινό: Πρόσβαση στο ίντερνετ, δανεισμός βιβλίων και οι άλλες ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες που διοργανώνει. Για την εγγραφή των μεταναστών στην λίστα του κοινού της βιβλιοθήκης ζητείται άδεια παραμονής, πράγμα που κάνει κάποιες φορές λίγο πιο δύσκολη την προσέγγιση αυτών των κοινοτήτων προς την βιβλιοθήκη, όμως θεωρείται πρωτεύον σκοπός η εξοικείωση των μεταναστών με την βιβλιοθήκη. Όπως μας είπαν είναι συχνή η παρουσία παιδιών μεταναστών, οι οποίοι ζουν στην περιοχή και τα παιδιά τους πηγαίνουν στα σχολεία της περιοχής. Χρησιμοποιούν την βιβλιοθήκη για την πρόσβαση στο ίντερνετ, για δανεισμό βιβλίων αλλά και για άλλους λόγους. Πολλές φορές μπορεί να ζητάνε βοήθεια για άλλα ζητήματα, όπως παροχή βοήθειας από τον υπεύθυνο βιβλιοθηκονόμο σε ζητήματα γλώσσας, γραμματικής και άλλα που αφορούν το σχολείο τους. Όπως μας είπαν χαρακτηριστικά η συμπεριφορά του βιβλιοθηκονόμου πρέπει να είναι πιο προσεκτική απέναντι στους μετανάστες και σε κάθε περίπτωση πρέπει να δείχνει ευγένεια και κατανόηση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Πρέπει οι βιβλιοθήκες να ενδιαφερθούν για την κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών και για την εξοικείωσή τους με το περιβάλλον της βιβλιοθήκης. Αυτό αφορά και τους γονείς και τα παιδιά, γιατί όπως αναφέρθηκε μπορεί για παράδειγμα να ζητείται από τα παιδιά να καλέσουν τους γονείς τους ώστε να εγγραφούν σαν μέλη της βιβλιοθήκης αλλά αυτοί να μην ενδιαφέρονται να έρθουν ή να μην θέλουν ή να μην γνωρίζουν. Σε κάθε περίπτωση χρειάζεται προσπάθεια και καλή συμπεριφορά για να προσεγγιστούν οι μετανάστες.

Η βιβλιοθήκη Χαριλάου δεν διαθέτει βιβλία σε σύστημα Μπράιγ και δεν γνωρίζει κάποιος υπάλληλος τη νοηματική γλώσσα, παρόλα αυτά έχει συνεργαστεί και με συλλόγους κωφών ή κωφάλαλων, όπως και τυφλών αντίστοιχα. Υπάρχει ειδική ράμπα για την εύκολη πρόσβαση ατόμων με κινητικές δυσκολίες στην βιβλιοθήκη. Δεν υπάρχει πάρκινγκ αυτοκινήτου για ΑμεΑ κοντά στην βιβλιοθήκη ούτε έχει ζητηθεί να γίνει. Όσα τέτοια πάρκινγκ υπάρχουν είναι για την εξυπηρέτηση των κατοίκων της περιοχής και όχι για το κοινό της βιβλιοθήκης. Η βιβλιοθήκη δεν διαθέτει δικό της κινητό τμήμα και δεν υπάρχει άλλος τρόπος να προμηθευτούν στο σπίτι βιβλία οι ηλικιωμένοι ή τα ΑμεΑ. Έχουν διοργανωθεί εκδηλώσεις που αφορούν τα ΑμεΑ ή στις οποίες έχουν συμμετάσχει ΑμεΑ. Στις 22 Απρίλη 2013 διοργανώθηκε σεμινάριο με θέμα “Άνθρωπος – Όχημα – Οδικό περιβάλλον” σε συνεργασία με τον Πανελλήνιο Σύλλογο Πρόληψης και συμπαράστασης Ανηλίκων Θυμάτων Τροχαίων Ατυχημάτων. Στην εκδήλωση παρευρέθηκαν 27 παιδιά από την Σχολή Κωφών με την βοήθεια δικού τους διερμηνέα. Όπως μας ειπώθηκε την βιβλιοθήκη

επισκέπτονται κωφά, κωφάλαλα ή βαρήκοα παιδιά από την Σχολή Κωφών ύστερα από συνεννόηση της βιβλιοθήκης με το σχολείο. Συνήθως έχουν δικό τους διερμηνέα ή κάποιον καθηγητή τους, όπως επίσης τα βαρήκοα παιδιά μπορεί να βοηθάνε τα κωφάλαλα στην διερμηνεία, υπάρχουν δηλαδή σχέσεις αλληλοβοήθειας μεταξύ τους. Ακόμη ο βιβλιοθηκονόμος τηρεί και πρέπει να τηρεί έναν κώδικα συμπεριφοράς, όπως το να μην φωνάζει και να μην κάνει υπερβολικές κινήσεις, πράγματα που δεν βοηθούν στην επικοινωνία με αυτά τα άτομα. Ακόμη, την βιβλιοθήκη επισκέπτονται παιδιά με κινητικά προβλήματα, με αυτισμό ή σύνδρομο Down. Συνήθως συνοδεύονται από συγγενή ή συνοδό. Είναι σημαντικό, όπως μας τόνισαν, να πειστούν οι γονείς ώστε να φέρνουν τα παιδιά τους τα οποία έχουν τις παραπάνω ιδιαιτερότητες, ώστε να συνηθίσουν τα ίδια στον χώρο της βιβλιοθήκης. Αυτός είναι ένας τρόπος να ξεπεραστούν και τα συναισθήματα ντροπής που μπορεί να έχει κάποιος όταν κάποιο μέλος της οικογένειας του ανήκει στις παραπάνω ομάδες. Ακόμη λόγω του ότι αυτά τα άτομα έρχονται σε επαφή με ένα άλλο περιβάλλον τα βοηθάει να κοινωνικοποιηθούν και να γνωρίσουν τον κόσμο καλύτερα.

Στην βιβλιοθήκη διοργανώνονται ακόμη διαλέξεις, εκπαιδευτικά και καλλιτεχνικά εργαστήρια (ζωγραφικής, αγιογραφίας), σεμινάρια σκάκι. Το 2011 είχε διοργανωθεί σε συνεργασία με τον Σύλλογο Τυφλών Κυνήγι του κρυμμένου Θησαυρού μέσα στην βιβλιοθήκη, όπου βλέποντες και μη βλέποντες συνεργάστηκαν στην επίλυση των γρίφων του παιχνιδιού (πχ. Υπήρχαν σημεία σε βιβλία που ήταν σε σύστημα Μπράιγ και οι βλέποντες για να βρουν τι λέγανε έπρεπε να ζητήσουν την βοήθεια των μη βλέπόντων). Όλα αυτά συμβάλουν στην δημιουργία αισθημάτων σεβασμού στην διαφορετικότητα. Αξίζει να σημειώσουμε ότι είχε διοργανωθεί επίσης Σεμινάριο με θέμα “Το επιτραπέζιο παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία”, στο οποίο παρευρέθησαν φοιτητές και ΑμεΑ από το Πανεπιστήμιο. Ακόμη, όπως και σε άλλες βιβλιοθήκες του δήμου Θεσσαλονίκης διοργανώθηκε εκδήλωση σε σχέση με τη νόσο του Αλτσχάιμερ. Οι εκδηλώσεις που διοργανώνει η βιβλιοθήκη αναρτώνται και στην ιστοσελίδα του Δήμου Θεσσαλονίκης στο Internet. Ακόμη αξίζει να τονίσουμε ότι όλες αυτές οι υπηρεσίες οργανώνονται σε εθελοντική βάση από τους εργαζομένους.

Κατά την γνώμη της βιβλιοθηκονόμου, η οποία μας παρείχε όλες αυτές τις πολύτιμες πληροφορίες, οι υπηρεσίες προς τις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες βοηθούν στην κοινωνικοποίηση και κοινωνική ενσωμάτωση αυτών των ομάδων. Τέλος οι ελλείψεις των υπηρεσιών αυτών οφείλονται στην ελλιπή χρηματοδότηση της βιβλιοθήκης, όπως επίσης και στην έλλειψη έγκαιρου εντοπισμού των επιδοτήσεων και των ευρωπαϊκών προγραμμάτων και τη σωστή αξιοποίηση των χρημάτων και των κονδυλίων.

4.11. Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Άνω Πόλης

Τη δημοτική βιβλιοθήκη Άνω Πόλης, η οποία συστεγάζεται σε ένα όμορφο κτήριο με την παιδική βιβλιοθήκη Άνω Πόλης, επισκέπτονται άτομα της τρίτης ηλικίας και μετανάστες, δεν την επισκέπτονται ΑμεΑ. Ηλικιωμένοι σε μικρό ή μεσαίο ποσοστό και αλλοδαποί ή μετανάστες το ίδιο. Δεν διαθέτει βιβλία σε άλλη γλώσσα εκτός της ελληνικής, προσφέρει όμως υπηρεσίες σε μετανάστες ή άλλες εθνικές μειονότητες: Δανεισμός, χρήση Η/Υ για το κοινό και εκπαιδευτικά προγράμματα. Επίσης οι μετανάστες ή άλλες εθνικές ή γλωσσικές μειονότητες συμμετέχουν ισότιμα στις εκδηλώσεις των βιβλιοθηκών και δίνεται λίγη περισσότερη προσοχή για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Όπως ειπώθηκε υπάρχει θέληση για την δημιουργία τμήματος εκμάθησης των ελληνικών σε μετανάστες, όπως και εθελόντρια, εκκρεμεί όμως η έγκριση της δραστηριότητας. Δεν υπάρχουν βιβλία σε σύστημα Μπράιγ ή άλλα παρεμφερή μέσα και δεν γνωρίζει κάποιος υπάλληλος τη νοηματική. Δεν υπάρχει ειδική ράμπα για άτομα με κινητικά προβλήματα, ούτε ασανσέρ παρότι η βιβλιοθήκη είναι δυόροφη. Όπως ειπώθηκε έχει ζητηθεί από ηλικιωμένους ή μητέρες οι οποίες φέρνουν τα παιδιά τους με το καροτσάκι για μωρά, όμως δεν έχει φτιαχτεί ασανσέρ. Κάτι τέτοιο δεν επιτρέπεται επειδή το κτήριο στο οποίο στεγάζονται οι δύο βιβλιοθήκες έχει κριθεί διατηρητέο. Ειπώθηκε ότι τα ΑμεΑ πιθανόν να προτιμούν την κεντρική βιβλιοθήκη παρά της Άνω Πόλης λόγω της πιο εύκολης πρόσβασης στην πρώτη. Δεν υπάρχει ειδική θέση για πάρκινγκ για ηλικιωμένους ή ΑμεΑ κοντά στη βιβλιοθήκη. Δεν υπάρχει κινητό τμήμα της βιβλιοθήκης, όμως όπως σημειώνουν “σε προσωπικό επίπεδο γίνεται εξυπηρέτηση” και “τους τα μεταφέρουμε οι βιβλιοθηκονόμοι” τα βιβλία που επιθυμούν είτε ηλικιωμένοι είτε ΑμεΑ. Στην βιβλιοθήκη έχουν γίνει διαλέξεις, συζητήσεις και εκδηλώσεις που αφορούν τις παραπάνω ομάδες, κυρίως για ηλικιωμένους. Παραδείγματα: Έχει διοργανωθεί εκδήλωση για τη νόσο του Αλτσχάιμερ, για παροχή πρώτων βοηθειών, σχετικά με την διατροφή των ηλικιωμένων ανθρώπων, όπως και μαθήματα ζωγραφικής στα οποία παρευρίσκονται άτομα της τρίτης ηλικίας. Πιθανές αιτίες που αναφέρθηκαν για τις ελλείψεις στις παροχές των βιβλιοθηκών είναι η ελλειπή χρηματοδότηση της βιβλιοθήκης και το ότι δεν επισκέπτονται την βιβλιοθήκη πολλοί χρήστες από τις παραπάνω ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Ακόμη μας παρέπεμψαν ώστε να έχουμε μια πιο καλή εικόνα σχετικά με αυτό το ζήτημα στον προϊστάμενο των περιφερειακών βιβλιοθηκών, ο οποίος βρίσκεται στην Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη.

5. Ανάλυση αποτελεσμάτων ανά ευπαθή κοινωνική ομάδα και βιβλιοθήκη¹¹

Όπως προκύπτει από την έρευνα που διεξάχθηκε και οι δέκα δημοτικές βιβλιοθήκες εξυπηρετούν κοινό που είναι ηλικιωμένοι (10 στις 10 βιβλιοθήκες) ή αλλοδαποί (10 στις 10 βιβλιοθήκες), ενώ 6 στις 10 εξυπηρετούν ΑμεΑ. Οι 6 αυτές βιβλιοθήκες έχουν κοινό ΑμεΑ σε μικρό ποσοστό (μικρότερο δηλαδή του 1/3 των επισκεπτών).

Το ποσοστό των ηλικιωμένων και αλλοδαπών ατόμων σε σχέση με το σύνολο των επισκεπτών στις 10 βιβλιοθήκες παρουσιάζεται στα παρακάτω δύο διαγράμματα.

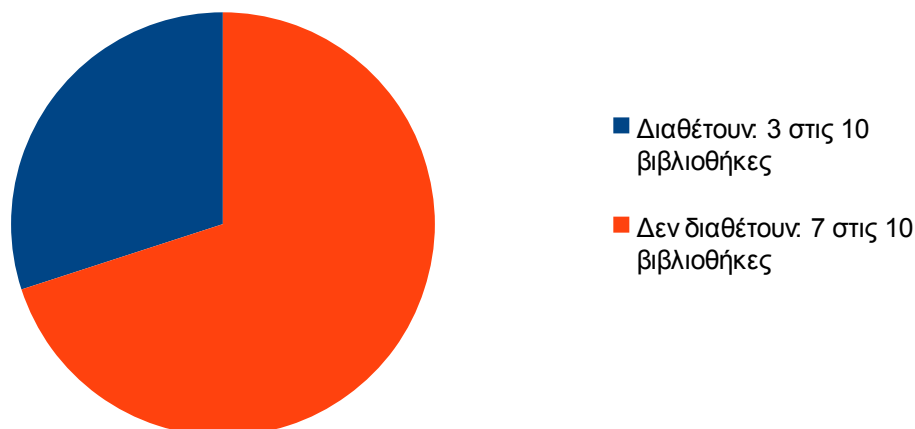
Γράφημα 1: Ηλικιωμένα άτομα σε σχέση με το σύνολο των επισκεπτών στις 10 βιβλιοθήκες

Γράφημα 2: Αλλοδαποί σε σχέση με το σύνολο των επισκεπτών στις 10 βιβλιοθήκες

¹¹ Η ανάλυση στηρίχθηκε στα στοιχεία που συλλέχθηκαν από την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου (βλ. Παράρτημα).

Από τις 10 βιβλιοθήκες, βιβλία σε άλλες γλώσσες εκτός της ελληνικής διαθέτουν τρεις, η Κεντρική Βιβλιοθήκη, το Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης και η Περιφερειακή Βιβλιοθήκη Ξηροκρήνης. Αυτό απεικονίζεται στο παρακάτω διάγραμμα:

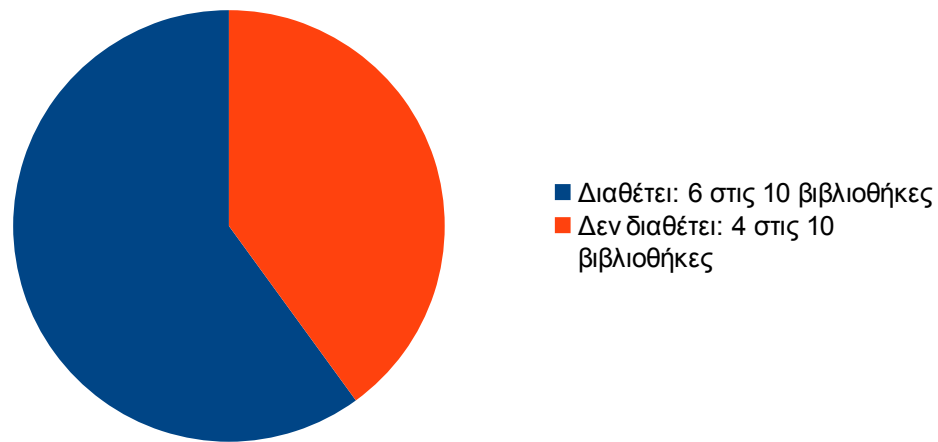
Γράφημα 3: Ποσοστό βιβλιοθηκών που διαθέτουν ξενόγλωσσα βιβλία

Από αυτές τις τρεις η πρώτη διαθέτει βιβλία σε αγγλικά και ρωσικά, η δεύτερη σε αγγλικά, γαλλικά, ρωσικά, γερμανικά και άλλες βαλκανικές γλώσσες και η τρίτη σε ρωσικά.

Στο ερώτημα αν οι βιβλιοθήκες προσφέρουν υπηρεσίες σε μετανάστες ή άλλες εθνικές μειονότητες, η απάντηση είναι ότι όλες οι βιβλιοθήκες παρέχουν υπηρεσίες σε αυτούς και οι υπηρεσίες αυτές είναι κοινές με αυτές που παρέχονται και στο υπόλοιπο κοινό. Οι διάφορες άλλες δραστηριότητες (πχ. Εκδηλώσεις, διοργάνωση μαθημάτων ελληνικής γλώσσας, ή παροχή βοήθειας από τους βιβλιοθηκονόμους σε σχέση με διάφορα θέματα) είναι σε εθελοντική βάση και εντάσσονται στο κοινωφελές έργο των βιβλιοθηκών. Οι υπηρεσίες που παρέχονται είναι σε γενικές γραμμές ο δανεισμός βιβλίων στα μέλη και η ελεύθερη πρόσβαση σε Η/Υ και στο Διαδίκτυο.

Στο ερώτημα αν διαθέτει η βιβλιοθήκη βιβλία ή άλλα μέσα ειδικά για τυφλούς ή άτομα με μειωμένη όραση, όλες οι βιβλιοθήκες απάντησαν ότι δεν διαθέτουν. Μόνο σε δύο περιπτώσεις, στην Κεντρική Βιβλιοθήκη και στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο, λειτουργούσαν στο παρελθόν τέτοια μέσα, τα οποία πλέον είναι εκτός λειτουργίας. Επίσης στο ερώτημα αν κάποιος βιβλιοθηκονόμος γνωρίζει την νοηματική γλώσσα όλες οι απαντήσεις ήταν αρνητικές και οι διευθετήσεις που γίνονται σε κάποιες βιβλιοθήκες σχετικά με αυτό το ζήτημα περιγράφηκαν παραπάνω.

Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται το ποσοστό των βιβλιοθηκών που διαθέτουν ειδική ράμπα ή ασανσέρ για ΑμεΑ ή ηλικιωμένους:

Γράφημα 4: Ποσοστό βιβλιοθηκών που διαθέτουν ράμπα ή ασανσέρ για ΑμεΑ ή ηλικιωμένους

Στις τέσσερις αυτές περιπτώσεις μόνο σε μία, της Άνω Πόλης, έχει ζητηθεί από το κοινό να φτιάξει ράμπα ή ασανσέρ ενώ στις άλλες δεν διευκρινίστηκε αν έχει ζητηθεί από κοινό ή υπαλλήλους.

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνεται το ποσοστό των βιβλιοθηκών που διαθέτουν ή όχι ειδικό πάρκινγκ για αυτοκίνητα ΑμεΑ ή ηλικιωμένων:

Γράφημα 5: Ποσοστό βιβλιοθηκών που διαθέτουν ειδική θέση πάρκινγκ για ΑμεΑ ή ηλικιωμένους

Από τις επτά που δεν διαθέτουν ειδικό πάρκινγκ μόνο τρεις απάντησαν στην ερώτηση αν έχει ζητηθεί να γίνει τέτοιο πάρκινγκ και η απαντήσεις ήταν αρνητικές.

Στην ερώτηση αν υπάρχει κινητή βιβλιοθήκη για εξυπηρέτηση ΑμεΑ ή ηλικιωμένων, όλες οι απαντήσεις ήταν αρνητικές. Διευκρινίστηκε ότι μόνο η Κεντρική Βιβλιοθήκη διαθέτει κινητό τμήμα το οποίο εξυπηρετεί κυρίως σχολεία και το ίδρυμα ΕΛΕΠΑΠ (Ελληνική Εταιρία Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Παιδιών) στη Θεσσαλονίκη.

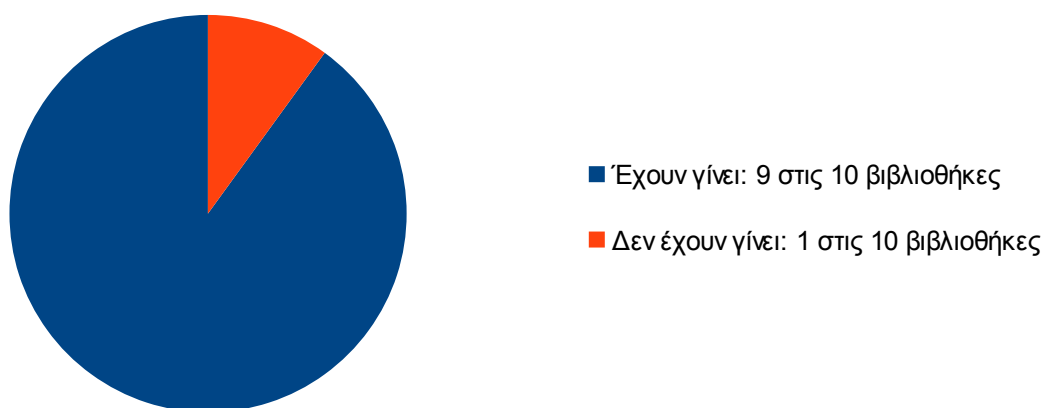
Το ποσοστό των βιβλιοθηκών που προμηθεύουν βιβλία στο σπίτι με κάποιον άλλο τρόπο εκτός της κινητής βιβλιοθήκης απεικονίζεται στο παρακάτω διάγραμμα:

Γράφημα 6: Ποσοστό βιβλιοθηκών που προμηθεύουν βιβλία κατ' οίκον

Στην περίπτωση που γίνεται διανομή βιβλίων κατ' οίκον αυτό γίνεται σε εθελοντική βάση από τους βιβλιοθηκονόμους.

Στο επόμενο διάγραμμα απεικονίζεται το ποσοστό των βιβλιοθηκών που έχουν διοργανώσει εκδηλώσεις, συζητήσεις, διαλέξεις που να αφορούν τους μετανάστες, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία. Να διευκρινιστεί ότι αυτή η ερώτηση αφορούσε το περιεχόμενο των εκδηλώσεων και όχι το κοινό που παρευρίσκεται σε αυτές. Κάποια παραδείγματα: Δημιουργία τμήματος εκμάθησης ελληνικής γλώσσας σε μετανάστες, εκδηλώσεις σχετικά με τη νόσο Αλτσχάιμερ, παιχνίδι του κρυμμένου Θησαυρού για τυφλούς και βλέποντες, εκδήλωση με θέμα την διατροφή των ηλικιωμένων και άλλα.

Γράφημα 7: Ποσοστό βιβλιοθηκών που έχουν διοργανώσει εκδηλώσεις σχετικά με τις παραπάνω ευπαθείς ομάδες

Στο ερώτημα σχετικά με το εάν υπάρχουν κάποιες από τις υπηρεσίες ή δραστηριότητες των βιβλιοθηκών που αφορούν τις παραπάνω κοινωνικές ομάδες, ποιες νομίζουν ότι έχουν φανεί πιο χρήσιμες και γιατί, οι απαντήσεις ήταν διάφορες. Κατά την γνώμη των εργαζομένων αυτές οι υπηρεσίες βοηθούν στην άρση του αποκλεισμού που βιώνουν αυτές οι ομάδες. Έχουν φανεί χρήσιμες σε μαθητές σχολείων, σε ηλικιωμένους, μετανάστες ή ΑμεΑ, για τον καθένα με τον τρόπο του. Επίσης συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση, στο σεβασμό της διαφορετικότητας και στην καταπολέμηση του ρατσισμού και των αρνητικών στερεοτύπων εναντίον ατόμων και ομάδων.

Σχετικά με τις ελλείψεις των δημοτικών βιβλιοθηκών σε σχέση με τις υπηρεσίες που παρέχουν στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, απάντησαν επτά από τις δέκα βιβλιοθήκες και τόνισαν κυρίως την ελλειπή χρηματοδότηση των βιβλιοθηκών.

Παρακάτω παρουσιάζονται σε μορφή πίνακα οι υπηρεσίες προς ευπαθείς κοινωνικές ομάδες που διαθέτει η κάθε μια από τις δέκα δημοτικές βιβλιοθήκες του Δήμου Θεσσαλονίκης.

	<i>Κοινό αλλοδαπών</i>	<i>Κοινό ηλικιωμένων</i>	<i>Κοινό ΑμεΑ</i>	<i>Ξενογλώσσα βιβλία</i>	<i>Υπηρεσίες σε μετανάστες</i>	<i>Βιβλία σε σύστημα Μπράιγ κλπ.</i>	<i>Γνώση της νοηματικής</i>	<i>Ειδική ράμπα ή ασανσέρ για ΑμεΑ</i>	<i>Ειδικό πάρκινγκ για ΑμεΑ</i>	<i>Κινητή βιβλιοθήκη</i>	<i>Αποστολή βιβλίων κατ' οίκον</i>	<i>Εκδηλώσεις για τις ευπαθείς ομάδες</i>
<i>Κεντρική</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
<i>Κέντρο Ιστορίας</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
<i>Βαφοπούλειο</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
<i>Κωνσταντινουπόλεως</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
<i>Σαράντα Εκκλησιών</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
<i>Ξηροκρήνης</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
<i>Άνω Τούμπας</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
<i>Κάτω Τούμπας</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
<i>Χαριλάου</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
<i>Άνω Πόλης</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ

Πίνακας 8: Υπηρεσίες προς τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες ανά βιβλιοθήκη

6. Συμπεράσματα

Οι δημόσιες/δημοτικές βιβλιοθήκες αναπροσαρμόζουν τον ρόλο τους μέσα στην υπάρχουσα κοινωνία. Όσοι ασχολούνται και ενδιαφέρονται γι' αυτές, μεταξύ αυτών και οι βιβλιοθηκονόμοι, προσπαθούν να προσδιορίσουν ξανά το νόημα και την αξία ενός τέτοιου δημόσιου θεσμού στην σημερινή κοινωνία. Όπως είναι προφανές η γενικότερη κοινωνική κατάσταση επηρεάζει και αυτούς τους θεσμούς, όχι μόνο από οικονομική άποψη, αλλά και από άποψη νοήματος, όπως είπαμε. Οι δημοτικές βιβλιοθήκες κάνουν προσπάθειες να προσεγγίσουν το κοινό και να το κάνουν να εξοικειωθεί με αυτές. Το άνοιγμα τους σε παιδιά για παράδειγμα (με εκδηλώσεις, παιχνίδια, εργαστήρια), είναι μια σημαντική προσπάθεια να εξοικειωθούν τα παιδιά από μικρή ηλικία με το περιβάλλον της βιβλιοθήκης. Το ίδιο ισχύει και για τα άτομα με αναπηρία, για την προσέλκυση των οποίων απαιτείται μεγαλύτερη προσπάθεια, όπως και για τους μετανάστες και ηλικιωμένους.

Οι δημοτικές ή λαϊκές βιβλιοθήκες δεν έχουν αλλάξει τον πυρήνα των υπηρεσιών που παρέχουν, έχουν διευρυνθεί όμως οι δυνατότητές τους με την βοήθεια των νέων τεχνολογιών και του Διαδικτύου. Οι υπηρεσίες αυτές βοηθούν με την σειρά τους την προσέλκυση των ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Η δομή και η διοίκηση των δημοσίων βιβλιοθηκών, όπως φάνηκε από την έρευνα, δημιουργεί τις συνθήκες πάνω στις οποίες πατούν οι βιβλιοθήκες ώστε να προσεγγίσουν τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Η οργάνωση των βιβλιοθηκών σε μορφή δικτύου, όπως είναι το δίκτυο δημοτικών βιβλιοθηκών του Δήμου Θεσσαλονίκης, βοηθάει στην ανάληψη σημαντικών πρωτοβουλιών που να στοχεύουν τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Η πρωτοβουλία για τις δραστηριότητες που στοχεύουν αυτές τις ομάδες λαμβάνεται από τους υπαλλήλους των βιβλιοθηκών. Όμως λόγω της ύπαρξης τους δικτύου, αυτές οι πρωτοβουλίες μπορούν να καρποφορήσουν και στις υπόλοιπες βιβλιοθήκες. Είναι σημαντική η συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών, όμως εξίσου σημαντική είναι και η ελευθερία να αναλάβει η κάθε βιβλιοθήκη τις δικές της πρωτοβουλίες. Όπως διαφέρει η σύνθεση των τοπικών κοινωνιών (πχ. Σε κάποια γειτονιά μπορεί να ζουν πιο πολλοί μετανάστες και σε μια άλλη πιο πολλοί ηλικιωμένοι κλπ.) έτσι μπορεί να διαφέρει και η πολιτική της κάθε βιβλιοθήκης σχετικά με τις ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας.

7. Προτάσεις

Αξίζει να σκεφτούμε και να καταγράψουμε τι μπορεί να κερδίσει ο επισκέπτης μιας δημόσιας βιβλιοθήκης: Οι δημόσιες βιβλιοθήκες, σαν θεσμοί με μακρά ιστορία μπορεί να έχουν υλικό που μπορεί να μην διαθέτει ένα σύγχρονο βιβλιοπωλείο, δηλαδή βιβλία ή περιοδικά εξαντλημένα, αρχειακό υλικό, άλμπουμ φωτογραφιών και ιστορικά βιβλία για την πόλη στην οποία ζει ή μεγαλώνει κάποιος. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες προάγουν τον σεβασμό στο βιβλίο και τον σεβασμό στον άλλον. Το βιβλίο που θα δανειστεί κάποιος σήμερα αύριο θα το δανειστεί κάποιος άλλος. Μέσω των βιβλιοθηκών η γνώση όπως και η ψυχαγωγία αποκτούν έναν δημόσιο χαρακτήρα που ξεφεύγει από τις στήλες των εφημερίδων, τις τηλεοράσεις και τον κλειστό ιδιωτικό χώρο. Στις δημόσιες βιβλιοθήκες υπάρχουν άνθρωποι που μπορούν να βοηθήσουν και να καθοδηγήσουν κάποιον που ενδιαφέρεται για κάτι. Η δημόσια βιβλιοθήκη μπορεί να γίνει μέρος της ζωής του καθενός και εκεί να αναπτυχθούν σχέσεις εμπιστοσύνης ή φιλικές σχέσεις με αυτούς που κινούνται σε αυτές. Ακόμη ο καθένας μπορεί να βοηθήσει ή να καθοδηγήσει κάποιον που αναζητά κάτι για το οποίο ένας άλλος μπορεί να γνωρίζει περισσότερα πράγματα. Επίσης είναι ωραίο να τριγυρνάει κάποιος στους χώρους μιας βιβλιοθήκης χωρίς τη σκέψη πόσο ακριβό ή πόσο φτηνό είναι αυτό που επιθυμεί. Χωρίς το άγχος αν θα φύγει με άδεια χέρια από αυτή. Ψάχνοντας στα ράφια μιας βιβλιοθήκης μπορείς να ανακαλύψεις “διαμάντια” που σου κοστίζουν μόνο πνευματικά. Ψάχνοντας βρίσκεις αυτό που θέλεις και μπορεί να ανακαλύψεις πράγματα που σε ενδιαφέρουν και για τα οποία δεν είχες παρά μια θολή εικόνα. Μπορεί να μπεις έτσι σε αυτόν τον λαβύρινθο που λέγεται ανθρώπινη σκέψη. Σίγουρα κανείς δεν βγαίνει χαμένος από μια δημόσια βιβλιοθήκη.

Αξίζει να κάνουμε κάποιες προτάσεις σχετικά με τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών προς τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Η αποκέντρωση των βιβλιοθηκών και ο προσανατολισμός τους στις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη δημιουργικών πρωτοβουλιών. Η πιο αποτελεσματική συνεργασία με φορείς που ασχολούνται και ενδιαφέρονται για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες επίσης ανοίγει νέες δυνατότητες δράσης. Η προαγωγή της συνεργασίας και της συμμετοχής όλων των μερών της τοπικής κοινωνίας μπορεί να δώσει νέα πνοή και ζωντάνια στις βιβλιοθήκες και έτσι να γεννηθούν καινούργιες ιδέες. Τέλος ο παραδειγματισμός από την διεθνή εμπειρία σχετικά με τις υπηρεσίες των βιβλιοθηκών προς τις ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας μπορεί να λειτουργήσει προτρεπτικά.

Οι δημόσιες βιβλιοθήκες μπορούν να κάνουν κι' άλλα βήματα σε ότι αφορά τις υπηρεσίες προς τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Μπορούν να γίνουν πιο φιλόξενοι και ανοικτοί χώροι προς τους ανθρώπους που μέχρι σήμερα δεν περνάνε εύκολα το κατώφλι τους. Ακόμη πρέπει να γίνουν

πιο εξωστρεφείς προς αυτούς που δεν μπορούν να τις επισκεφτούν (όπως οι φυλακισμένοι ή άνθρωποι που νοσηλεύονται σε νοσοκομεία) και να διευρύνουν έτσι τις υπηρεσίες τους και πέρα απ' τα στενά όρια ενός κτηρίου. Τέλος να συμβάλουν με τον τρόπο τους στην αναγέννηση του ενδιαφέροντος για γνώση και στη διαμόρφωση ανθρώπων που σκέφτονται κριτικά και αγαπούν το ωραίο με απλότητα.

Βιβλιογραφία

Arendt, H. (2000). *Περί βίας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Άτομα με αναπηρίες: κύρια ευρήματα της έρευνας του 2002, και ενδεικτική καταγραφή μέτρων πολιτικής για ΑμεΑ. Διαθέσιμο σε:

http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/gr_disab_gr.pdf (Ανακτήθηκε 13 Φεβρουαρίου, 2013).

Βεβιορκά, Μ. (Ιούλιος 1997). Ταυτότητα και διαφορά: σκέψεις για το ρατσισμό, το λαϊκισμό, την οικουμενικότητα των αξιών του λόγου και την πολυπολιτισμικότητα. *Ελευθεριακή κίνηση*. 12:21-61.

Βίγμαν, Κ. (1992). *Ρατσισμός, σεξισμός και κοινωνική τάξη*. Αθήνα: Αντιεξουσιαστικές γυναικείες εκδόσεις.

Γουσέτης, Δ. (2008). *Αχάριστος φωνή: εθνικισμός και ρατσισμός στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω – αντιρρήσεις.

Γεωργοπούλου, Β. (2009). *Η κοινωνική ευθύνη των βιβλιοθηκών*. Διαθέσιμο σε: <http://www.goethe.de/mmo/priv/4966898-STANDARD.pdf> (Ανακτήθηκε 10 Απριλίου, 2013).

Giersberg, D. (2007). *Οι βιβλιοθήκες ανακαλύπτουν τη γενιά των 55+*. Διαθέσιμο σε: <http://www.goethe.de/ins/gr/lp/prj/syn/ozs/acv/art/soz/el2519174.htm> (Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2013).

ΙΕΓ (Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ). (2002). *Από την κοινωνική ευπάθεια στον κοινωνικό αποκλεισμό: Διαδικασίες και χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού στο Νομό Κυκλάδων*. Αθήνα: [χ.ε.].

Καστοριάδης, Κ. (1992). *Ο θρυμματισμένος κόσμος*. Αθήνα: Ύψιλον.

Καστοριάδης, Κ. & Λας, Κ. (Δεκέμβριος 2009). Αντιπαλεύοντας την ιδιώτευση. *Μάγμα: περιοδική*

έκδοση για την αυτονομία και την ανθρώπινη δημιουργία. 5:73-81.

Κογκίδου, Δ. (1998). *Κοινωνικός αποκλεισμός και οικογένεια*. Διαθέσιμο σε: http://users.auth.gr/users/5/4/003745/public_html/exclusion/soc-excl-family.htm (Ανακτήθηκε 14 Ιανουαρίου, 2013).

Κουλικούρδη, Ά. (2007). *Ο ρόλος των βιβλιοθηκών στην εκπαίδευση των ΑμεΑ: Ελληνική και διεθνής πραγματικότητα*. Διαθέσιμο σε: <http://eprints.rclis.org/10479/> (Ανακτήθηκε 18 Φεβρουαρίου, 2013).

Κουλικούρδη, Ά. (2009). *Βιβλιοθήκες και άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) στην τοπική κοινωνία*. Διαθέσιμο σε: <http://www.goethe.de/mmo/priv/4995400-STANDARD.pdf> (Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2013).

Κουλικούρδη, Ά. (2009). *Οδηγός για βιβλιοθήκες προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία*. Διαθέσιμο σε: <http://www.goethe.de/mmo/priv/6143667-STANDARD.pdf> (Ανακτήθηκε 13 Απριλίου, 2013).

Levi, P. (1997). *Εάν αυτό είναι άνθρωπος*. Αθήνα: Άγρα.

Μονιάρου-Παπακωνσταντίνου, Β. (1997/1998). *Αρχές βιβλιοθηκονομίας - Είδη βιβλιοθηκών*. Αθήνα: [χ.ε.].

Μορφούλης, Ι. (Απρίλιος 2008). Προσπελασιμότητα στην πόλη και στη ζωή. *Κοινωνία και ψυχική υγεία*. 7ο:10-17.

Muddiman, D. (1999). *Public Libraries and Social Exclusion: the Historical Legacy*. Διαθέσιμο σε: http://www.seapn.org.uk/content_files/files/vol3wp2.pdf (Ανακτήθηκε 3 Δεκεμβρίου, 2012).

Παπαδημητρίου, Ζ. (2000). *Ο ευρωπαϊκός ρατσισμός: εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Παπάνης, Ε. (2007). *Ελληνική Κοινωνική Έρευνα - Greek Social Research*. Διαθέσιμο σε: http://epapanis.blogspot.gr/2007/09/blog-post_7466.html (Ανακτήθηκε 7 Φεβρουαρίου, 2013).

Παππά, Ε. (2010). *Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και ο κοινωνικός αποκλεισμός τους*. Διαθέσιμο σε: <https://docs.google.com/document/edit?id=10-MQmwSGuQBhyqXkMPSxpRjKGyzfoVpaJgkKq7UnhOg&hl=en&authkey=CKmqi5cN&pli=1#> (Ανακτήθηκε 13 Φεβρουαρίου, 2013).

Πολίτη, Π. (2003). *Βιβλιοθήκες και κοινωνικός αποκλεισμός*. Διαθέσιμο σε: <http://www.specialeducation.gr/files4users/files/pdf/library.pdf> (Ανακτήθηκε 29 Νοεμβρίου, 2012).

Σεμερτζάκη, Ε. (2006). *Οι βιβλιοθήκες στην Ελλάδα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα: Σύντομη ιστορική αναδρομή*. Διαθέσιμο σε: http://eprints.rclis.org/12221/1/Semertzaki_History_of_Greek_libraries_lecture_May_2006.pdf (Ανακτήθηκε 10 Απριλίου, 2013).

Τόγια, Α. (1997). *Εισαγωγή στη βιβλιοθηκονομία - Είδη βιβλιοθηκών*. Σίνδος: [χ.ε.].

Τσιάκαλος, Γ. (1998). *Κοινωνικός αποκλεισμός ορισμοί, πλαίσιο και σημασία*. Διαθέσιμο σε: http://users.auth.gr/gtsiakal/exclusion/apokl_kasimati.htm (Ανακτήθηκε 7 Ιανουαρίου, 2013).

Τσιάκαλος, Γ. (1996). *Κοινωνικός αποκλεισμός και αλληλεγγύη*. Διαθέσιμο σε: http://users.auth.gr/gtsiakal/exclusion/excl_allileggh_ts.htm (Ανακτήθηκε 10 Ιανουαρίου, 2013).

Τσιάκαλος, Γ. (1997). *Ανθρώπινη αξιοπρέπεια, κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην Ευρώπη*. Διαθέσιμο σε: http://users.auth.gr/gtsiakal/exclusion/excl_ts_poul_97.htm (Ανακτήθηκε 14 Ιανουαρίου, 2013).

Τσιάκαλος, Γ. (1995). *Σεξισμός, ρατσισμός, κοινωνικός αποκλεισμός: ο ρόλος της εκπαίδευσης*. Διαθέσιμο σε: http://users.auth.gr/gtsiakal/exclusion/sex_rac_excl_edu_ts.htm (Ανακτήθηκε 14 Ιανουαρίου, 2013).

Τσιτσελίκης, Κ. (Ιούλιος 2007). Όψεις μιας μετέωρης μεταναστευτικής πολιτικής. *Κοινωνία και ψυχική υγεία*. 4ο:36-39.

Χαραλαμπίδης, Θ. (Ιούλιος 2007). Μετανάστες και δικαιώματα. *Κοινωνία και ψυχική υγεία*. 4ο:76-79.

Χριστόπουλος, Δ. (Ιούλιος 2007). Οι μετανάστες στην ελληνική πολιτική κοινότητα. *Κοινωνία και ψυχική υγεία*. 4ο:23-35.

Παράρτημα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Στα πλαίσια πτυχιακής εργασίας για το Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του ΑΤΕΙΘ.

Θέμα: Ο ρόλος και οι υπηρεσίες των βιβλιοθηκών σε ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας (μετανάστες/ πρόσφυγες, ηλικιωμένοι, άτομα με αναπηρία [ΑμεΑ]).

1) Υπάρχουν άτομα των παρακάτω κοινωνικών ομάδων που επισκέπτονται τη βιβλιοθήκη;

ΑμεΑ	Ναι ☐	Όχι ☐
Ηλικιωμένοι	Ναι ☐	Όχι ☐
Αλλοδαποί	Ναι ☐	Όχι ☐

2) Αν ναι σε τι ποσοστό σε σχέση με το σύνολο των επισκεπτών;

ΑμεΑ	Μικρό (λιγότερο από το 1/3) ☐	Μεσαίο ☐	Μεγάλο (περισσότερο από 2/3) ☐
Ηλικιωμένοι	Μικρό (λιγότερο από το 1/3) ☐	Μεσαίο ☐	Μεγάλο (περισσότερο από 2/3) ☐
Αλλοδαποί	Μικρό (λιγότερο από το 1/3) ☐	Μεσαίο ☐	Μεγάλο (περισσότερο από 2/3) ☐

3) Υπάρχουν βιβλία σε γλώσσες εκτός των ελληνικών στη βιβλιοθήκη;

Ναι Όχι

4) Αν ναι σε ποιες γλώσσες;

1.
2.
3.
4.

5) Προσφέρει η βιβλιοθήκη υπηρεσίες σε μετανάστες, αλλοδαπούς ή άλλες εθνικές ή θρησκευτικές μειονότητες;

Ναι Όχι

6) Αν ναι ποιες είναι αυτές οι υπηρεσίες;

.....
.....
.....

7) Υπάρχουν βιβλία ή άλλα μέσα ειδικά για τυφλούς ή για άτομα με μειωμένη όραση; (πχ. Βιβλία με σύστημα Μπράιγ, σαρωτές, αναγνώστες οθόνης, εκτυπωτές Μπράιγ, ομιλούντα βιβλία κλπ.)

Ναι Όχι

8) Παρακαλώ περιγράψτε ποιες είναι αυτές οι υπηρεσίες ή αυτά τα μέσα που υπάρχουν.

.....
.....
.....

9) Γνωρίζει κάποιος υπάλληλος της βιβλιοθήκης την νοηματική γλώσσα, ώστε να επικοινωνεί με κωφά ή κωφάλαλα άτομα;

Ναι Όχι

10) Αν όχι πως επικοινωνείτε με αυτά τα άτομα σε περίπτωση που χρειαστεί, για παράδειγμα σε κάποια εκδήλωση της βιβλιοθήκης που μπορεί να παρευρίσκονται;

.....
.....
.....

11) Υπάρχει ειδική ράμπα ή ασανσέρ για την εύκολη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία ή των ηλικιωμένων;

Ναι Όχι

12) Αν όχι έχει ζητηθεί να γίνει;

Ναι Όχι

13) Υπάρχει ειδική θέση πάρκινγκ για ΑμεΑ ή ηλικιωμένους σε κοντινή απόσταση από τη βιβλιοθήκη;

Ναι Όχι

14) Αν όχι έχει ζητηθεί να γίνει;

Ναι Όχι

15) Υπάρχει κινητή βιβλιοθήκη για να εξυπηρετούνται ηλικιωμένοι και άτομα με αναπηρία;

Ναι Όχι

16) Αν όχι υπάρχει άλλος τρόπος να προμηθεύονται βιβλία στο σπίτι οι παραπάνω ομάδες;

Ναι Όχι

17) Αν ναι ποιος τρόπος υπάρχει;

.....
.....

18) Γίνονται ή έχουν γίνει στην βιβλιοθήκη εκδηλώσεις (διαλέξεις, συζητήσεις κλπ.) που να αφορούν τις παραπάνω ευπαθείς κοινωνικές ομάδες;

Ναι Όχι

19) Εάν υπάρχουν κάποιες από τις υπηρεσίες προς αυτές τις κοινωνικές ομάδες που περιγράψαμε, νομίζετε ότι έχουν φανεί χρήσιμες στο κοινό, και αν ναι ποιες από αυτές και με ποιον τρόπο;

.....
.....
.....

20) Τυχόν ελλείψεις σε σχέση με αυτές τις υπηρεσίες κατά την γνώμη σας οφείλονται σε:

α) Έλλειψη ενδιαφέροντος από την διοίκηση

- β) Ελλιπή χρηματοδότηση της βιβλιοθήκης
- γ) Δεν επισκέπτονται την βιβλιοθήκη χρήστες από τις παραπάνω ομάδες
- δ) Άλλο (Σημειώστε παρακάτω)

.....

.....

.....

